

Russian Revolution and climate

bogdangoralski@wp.pl

Poniższy tekst jest fragmentem mojej książki pt. **Mechanizm klimatyczny Ziemi i społeczne skutki zmian klimatu** opublikowanej w Repozytorium CeON i Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej.

5.4.1. Rewolucja rosyjska a klimat

5.4.1.1. Przyczyny wybuchu rewolucji rosyjskiej

Analiza minionych rewolucji doprowadza do wniosku, że potrzebne są dwa czynniki aby rewolucja miała miejsce: niezadowolony lud i sfrustrowana inteligencja kierująca rewolucją. Niezadowolenie ludu bierze się z niezaspokożenia podstawowych potrzeb życiowych a frustracja inteligencji jest pochodną braku perspektyw życiowych w starym porządku społecznym. O powstaniu sytuacji rewolucyjnej decydują czynniki środowiskowe: przyrodnicze i społeczne. Do czynników przyrodniczych zaliczyłbym przede wszystkim czynniki klimatyczne- opady i temperaturę, które w przypadku Rosji zmieniają się biegunowo. Decydują one o podstawowym parametrze społecznym-wielkości populacji rozwijającej się w sprzyjających dla danego terytorium warunkach klimatycznych. Aby do rewolucji dojść mogło potrzebny jest kilkudziesięcioletni okres dobrych warunków klimatycznych sprzyjających przyrostowi populacji i następnie pogorszenie tej koniunktury klimatycznej lub społecznej. W kilkudziesięcioletnim okresie poprzedzającym rewolucję rosyjską panowały w Rosji polepszające się warunki klimatyczne i społeczne (reforma edukacji za Aleksandra I, uwolnienie z poddaństwa i inne reformy). Pogorszenie się sytuacji społecznej z powodu przeludnienia i głód ziemi wywołały następnie błędne działania władz nie biorących pod uwagę oddziaływania na populację czynnika klimatycznego i niszczących obszcinę. W okresie poprzedzającym rewolucję warunki klimatyczne stopniowo się pogarszały a apogeum kryzysu klimatycznego miało miejsce tuż przed rewolucją. Kryzys w Europie i stanowisko mocarstw europejskich prących do wojny światowej spowodowały pogorszenie się sytuacji wewnętrznej w Rosji i w konsekwencji przyspieszyło rewolucję. To pogorszenie nałożyło się na ochłodzenia 1901-1905r. i 1914-1918r. (Patrz rys. 24).

Elity europejskie, w większości ziemianie, były zbankrutowane taniejącym nieustannie od 1830 roku zbożem dostarczanym parowcami z USA i pozostała im tylko wojna aby od tego uciec. Prawdopodobnie to było jedną z głównych przyczyn I wojny światowej.

Decydującym o rewolucji czynnikiem społecznym jest wielkość populacji zdolnej do utrzymania się przy życiu na danym terytorium. Kiedy populacja wzrasta do wartości granicznej dla danego terytorium staje się wrażliwa na każde pogorszenie się warunków życiowych bo zmniejszają się zasoby środowiskowe dostępne dla poszczególnych jednostek a także maleją, w wyniku zagęszczenia populacji, dystanse społeczne wpływając na wzrost poziomu agresji. Do takiego pogorszenia sytuacji życiowej ludu rosyjskiego i wykorzenionej rosyjskiej inteligencji oraz społeczności żydowskiej doszło w okresie poprzedzającym rewolucję tj. od 1861 do 1917. O wybuchu rewolucji zadecydował kryzys klimatyczny oraz brak w elicie władzy wiedzy o prawdziwych problemach społeczeństwa rosyjskiego i zatrzymanie terrorem państwowym postępowej i idącej w dobrym kierunku ewolucji patriotycznie nastawionej inteligencji rosyjskiej. O zwycięstwie rewolucji bolszewickiej zdecydował także sterowany przez carat (?) antysemityzm. W dalszym toku pracy postaram się wykazać, że powyższe czynniki zadecydowały o zaistnieniu specyficznej sytuacji społecznej i wybuchu rewolucji rosyjskiej.

5.4.1.2. Warunki środowiskowe Rosji

5.4.1.2.1. Klimat Rosji

Link do strony o klimacie Rosji: <http://www.climatetemp.info/russia/>

W klimacie Rosji czynnik opadów i mrozu jest decydujący. Fronty atmosferyczne niosące opady na nizinę rosyjską idą znad Oceanu Atlantyckiego, Morza Śródziemnego i Czarnego. Rozwijający się w sposób nieprzewidywalny kontynentalny wyż rosyjski blokuje okresowo fronty niżowe niosące życiodajne deszcze i następują nieraz wieloletnie okresy suszy ograniczające wielkość produkcji zbożowej na żyznych ziemiach rosyjskich.

Szczyt opadów w porze wiosenno-letniej przypada zwykle w niekorzystnym okresie lipca i sierpnia. Również wahania temperatury są groźne dla urodzaju zbożowego. Rosja jest daleko od oceanu i jego łagodzącego klimat wpływu, co jest groźne dla uprawy zbóż. Mróz jest groźny dla upraw zbożowych bo przymrozki nie występują tylko w okresie krótkiego lata tj. od połowy czerwca do połowy sierpnia. Wystąpienie suchego i mroźnego roku to klęska nieurodzaju dla rolnictwa Rosji i pogorszenie sytuacji społecznej i tak normalnie niewesołej.

Dochody rolników rosyjskich były małe w porównaniu z bogatą w deszcze, decydujące o wydajności rolnej, i ciepłą Europą Zachodnią. Mówią o tym poniższe cytaty:

W 1898 r. Siergiej Witte skierował do młodego cara notatkę, której sens był zawarty w dwóch zdaniach:” *W moim najgłębszym przekonaniu kwestia chłopska jest obecnie pierwszoplanowym zagadnieniem w życiu Rosji. Konieczne jest jej uregulowanie*”(.) „*Siergiej Witte argumentował jak finansista: przed reformą budżet opiewał na 350mln rubli, zniesienie poddaństwa umożliwiło jego wzrost do 1400 mln rubli. Ludność Rosji liczyła 130 mln. Tymczasem budżet Francji przy 38 mln mieszkańców wynosi 1260 mln rubli, budżet Austrii ludności liczącej 43 mln –1100 mln rubli. Minister finansów uzasadniał, że Rosji potrzebne są środki na intensywną industrializację kraju, a główne źródło wpływów budżetowych, rolnictwo, daje ich za mało* (Heller 2000:682).

Przyczyną zacofania rosyjskiego rolnictwa była niezwykle niska produktywność ziemi. Urodzajność pól chłopskich była dwa -czterokrotnie niższa niż w krajach europejskich. „*Współczesny chłop niemiecki informował z dumą Rudolf Martin- uzyskuje z ziemi dochód trzykrotnie większy niż chłop rosyjski. Aby zebrać tę ilość zboża , jaką chłop rosyjski uzyskiwał na polu o obszarze 2,6 dziesięciny, francuskiemu chłopu wystarczałoby pół dziesięciny* (Heller 2000:683).

To „zacofanie” chłopu rosyjskiego wynikało z niekorzystnych warunków klimatycznych utrudniających uprawę ziemi daleko na wschód od dającego życiodajne deszcze i ocieplającego klimat Oceanu Atlantyckiego. Świadczyć mogą o tym mapy rozkładu wydajności zbożowej w Europie z jednostki powierzchni obrazujące, że wydajność ta zmniejszała się z zachodu na wschód (League of Nations 1943:9), stosownie do zmniejszających się opadów atmosferycznych i rosnących wpływów klimatu kontynentalnego.

O zaradności chłopu rosyjskiego może świadczyć fakt stosowania w Rosji odmian pszenicy ozimej „czerwono-tureckiej” odpornych na suszę, które Mennonici, emigrując z Rosji południowej do USA, przywieźli na prerie amerykańskie. Panujące na preriach USA ekstremalnie suche warunki klimatyczne były zabójcze dla wszystkich znanych odmian zboża, które próbowano tam uprawiać. Dopiero zastosowanie ziarna pszenicy pochodzącej ze stepu Rosji przyniosło skutek i pozwoliło je zagospodarować.

Katastrofy klimatyczne zdarzały się w Rosji często np. w roku 1839:

Np. podczas katastrofalnego nieurodzaju, jaki dotknął w 1839 r. gubernie czarnoziemne, zwłaszcza zaś tambowską, rizańską, tulską i na Zadnieprzu-połtawską. W rok później ukształtowała się sytuacja jeszcze gorsza –fala przymrozków zniszczyła w maju znaczną część

zasiewów na bardzo rozległych terenach. Doszło do ostrych wystąpień chłopskich, zdarzały się zabójstwa obszarników, grabiono na drogach, tak że w wielu miejscowościach trzeba było przerwać komunikację pocztową. Jednocześnie rozwinęła się spekulacja zbożem, którego ceny poszły znacznie w górę. Kisielowa nie było wówczas w Rosji, pojechał leczyć się do Karlsbadu i wrócił dopiero pod koniec lipca- w tym czasie poczyniono różne zabiegi dla opanowania ciężkiej sytuacji: wydawano zboże z magazynów, zakupywano je w nie dotkniętych klęską guberniach, udzielano zasiłków pieniężnych, do pewnych rejonów wysyłano wysokich urzędników wyposażonych w nadzwyczajne pełnomocnictwa. Nie oparł się wtedy car pokusie powołania jeszcze jednego tajnego komitetu, na którego czele stanął minister wojny, hr. Aleksander Czernyszew 91785-1857). Ten właśnie komitet podjął uchwałę o przymusowym sadzeniu ziemniaków w majątnościach państwowych, tak ażeby oprócz zapasów na sadzenie zbiory dawały po 1 ćwierci (210 litrów) na każdą „duszę rewizyjną” (Bazyłow 1973:87).

O roli zboża w wyżywieniu Rosjan mówi poniższy cytat:

A Rosjanie to naród, który żywi się chlebem. Stąd problem ze zbożem w Związku Radzieckim. Chleb jest miarą wszystkiego- być albo nie być to znaczy mieć chleb lub go nie mieć. Głód zaczyna się, gdy nie ma chleba. Inne rzeczy są bez znaczenia, bo one i tak rzadko były lub nigdy ich nie było. Ale chleb...Jak się widzi tych obładowanych ludzi, idących po pracy do domu, to wszyscy niosą torby z ogromną ilością chleba. A jest on tam rzeczywiście dobry. Ja też podczas moich podróży żywiłem się zwykle chlebem. Wsadzałem do kieszeni skórki chleba i gdy już byłem bardzo głodny, to sobie je żulem. W drugiej kieszeni miałem kostki cukru i dało się jakoś żyć. Tak samo żywi się Rosjanin. Chleb jest w dodatku tani. A tu właśnie w okresie pierestrojki zaczęły się kłopoty. Znikły podstawowe rzeczy: na wódkę przez jakiś czas były kartki, brakowało cukru. A przede wszystkim pojawiły się problemy z chlebem. To zaczęło budzić niepokój. Zwłaszcza, że Rosjanie mają zakodowany lęk przed głodem. I to nie takim, że chodzi się nienasyconym. Ale takim, że z głodu się umiera. Masowo. W pamięci starszych pokoleń tkwią jeszcze te klęski głodu powojenne. Od 1944 do 1947 roku była w Związku Radzieckim wielka klęska głodu. Ludzie uciekali przed nią do ... Workuty (Kapuściński et al. 2007:35).

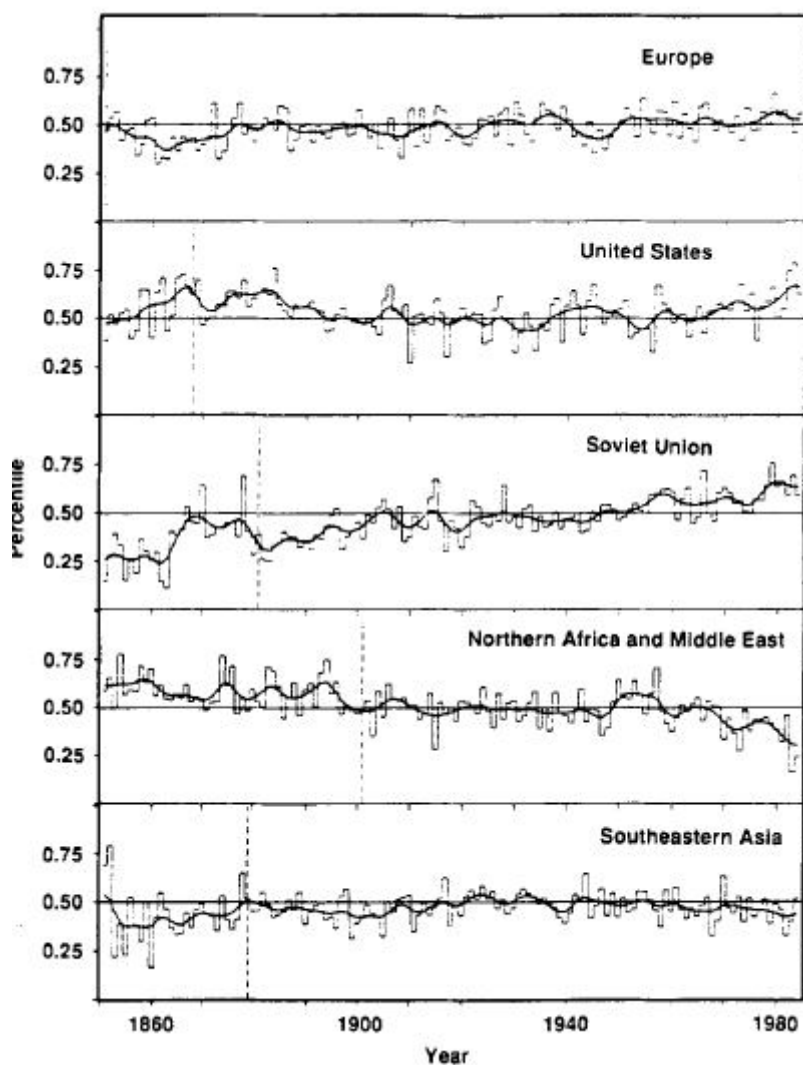
Współczesny klimat i opady atmosferyczne w Rosji najbardziej skrótowo opisuje Britanica:

Główną cechą opadów atmosferycznych w całej Rosji jest niska całkowita kwota i wyraźne maksimum opadów latem. Na całej równinie rosyjskiej i zachodniej Syberii, zachodzi spadek

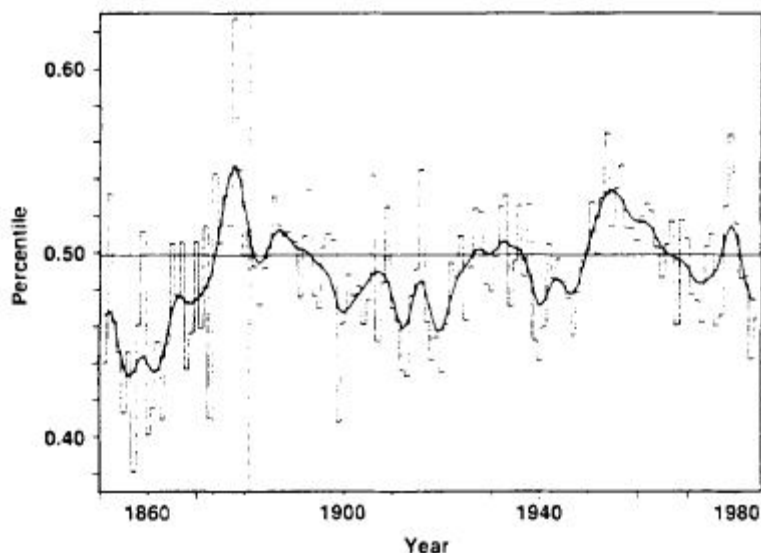
opadów z północnego zachodu na południowy wschód. Na północnym zachodzie z wyjątkiem kilku miejsc, w pobliżu Morza Bałtyckiego, opady na ogół utrzymuje się poniżej 600 mm, spadając z 533 mm w Moskwie do około 203 mm wzdłuż granicy z Kazachstanem. We wschodniej Syberii, wynoszą zwykle mniej niż 406 mm i zaledwie 127 mm wzdłuż wybrzeża Arktyki. Opady znów rosną wzdłuż Pacyfiku do 600 mm we Władywostoku, gdzie wilgotny monsun letni przynosi znaczne opady. Opady zależą od wysokości; wyższa część Uralu otrzymuje więcej niż 711 mm, a góry Kamczatki otrzymują ponad 1015 mm rocznie. Śnieg jest ważną cechą dla całego kraju, a jego głębokość i czas trwania opadów mają znaczący wpływ na rolnictwo. Czas trwania pokrywy śnieżnej waha się zarówno na całym obszarze Rosji, od 40 do 200 dni na rosyjskiej równinie i od 120 do 250 dni na Syberii.

O klimacie Rosji z okresu przedrewolucyjnego i z okresu rewolucji wiemy niewiele ale te skromne dane można wykorzystać do schematycznej oceny środowiska przyrodniczego.

Dysponujemy charakterystykami opadów z terenów Rosji w latach 1850-1980 oraz charakterystykami temperaturowymi z tych lat pochodzącymi z zachodniej Rosji oraz Kaukazu. Poniżej prezentuję odpowiednie wykresy opisujące te czynniki i ich zmienność w czasie.

Rys. nr 21. Wskaźniki opadów atmosferycznych dla Europy, USA, Rosji, północnej Afryki i Środkowego Wschodu oraz południowo-wschodniej Azji w latach 1850-1980

Rys. nr 22. Wskaźniki rocznych opadów atmosferycznych dla obszarów kontynentalnych północnej hemisfery

Powyższe rysunki pochodzą z poniższej pracy wykonanej przez renomowanych klimatologów bazujących na wiarygodnym materiale badawczym:

Precipitation fluctuations over Northern Hemisphere land areas Since Mid-19th Century

R.S.Bradley, H.F.Diaz, J.K.Eischeid, P.D.Jones, P.M.Kelly, C.M. Goodes

<http://www.geo.umass.edu/faculty/bradley/bradley1987c.pdf>

Science, vol.237 s.171-175 10 lipca 1987r.

Na Rys. nr 22 obrazującego roczne opady na północnej półkuli są widoczne naprzemienne okresy mniejszych i większych opadów. W latach 1850-1875, 1890-1925 są to opady mniejsze niż średnia opadów a w latach 1875-1890 są to opady większe niż średnia.

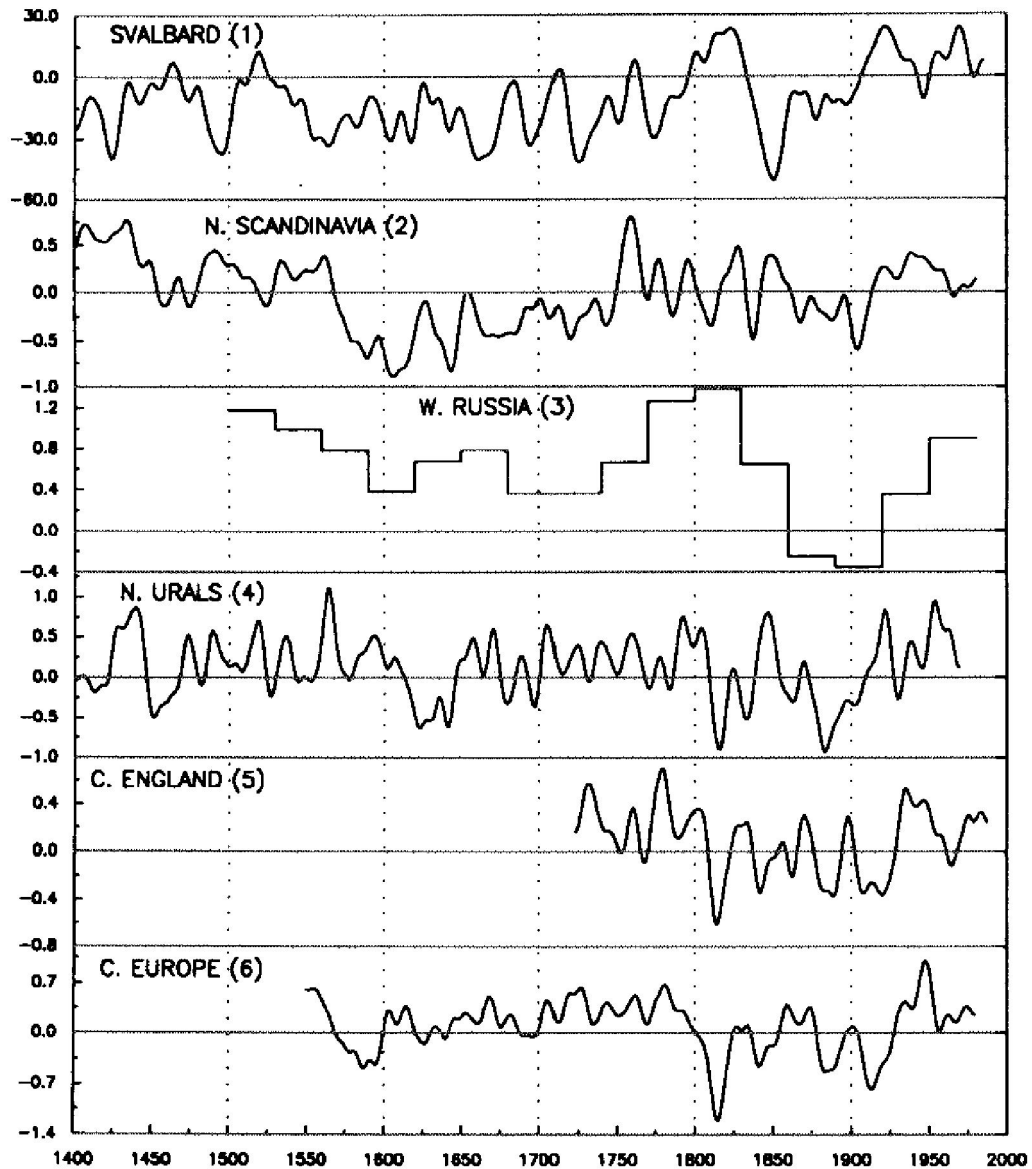
Podobny obraz widoczny jest na Rys. nr 21, gdzie opady w Rosji rosną stopniowo od 25% opadów maksymalnych w 1850r. do 50% w roku 1905 z lokalnym maksimum 40-50% opadów w latach 1865-1877. W latach 1905-1930 opady w Rosji oscylują poniżej wartości 50% maksymalnych w przedziale 40-50%. Widzimy więc, że jeśli chodzi o opady w Rosji to rosły one w okresie przedrewolucyjnym czyli istniały warunki sprzyjające wzrostowi populacji w okresie poprzedzającym rewolucję, gdyż ilość opadów wpływała na wzrost plonów zbóż i ziemniaków. Takie warunki sprzyjają przyrostowi populacji bo obfitość żywności powiększa populację każdego gatunku żywych stworzeń.

Inna sytuacja rysuje się kiedy chodzi o okresowe zmiany temperatury na terenach rosyjskich.

Opieramy się tutaj na rekonstrukcjach temperatury powietrza w okresach letnich opisanych w pracy:

Raymond S. Bradley, Philip D.Jones, "*Little Ice Age*" summer temperature variations: their nature and relevance to recent global warming trends, *The Holocene* 3,4 (1993) s.367-376
<http://hol.sagepub.com/content/3/4/367.abstract>

Figure 2 Reconstructed summer temperature anomaly series for Europe (referenced to the mean of each series for 1860–1959). The Svalbard record is of summer melt from the Lomonosov ice cap in Svalbard (Spitsbergen – Tarussov, 1992); the northern Scandinavia series is based on a network of tree-ring density records from *Pinus sylvestris* at the northern tree-line of Sweden (Briffa, Bartholin *et al.*, 1990; Briffa, Jones *et al.*, 1992); the western Russian record is derived from historical documentary sources (Borisenkov, 1992); the northern Urals record is based on tree-ring widths in a set of *Larix sibirica* trees from the Urals of western Russia (Graybill and Shiyatov, 1992); the central England series is based on instrumental records (Manley, 1959, 1974); the central European record is derived mainly from documentary sources in Switzerland (Pfister, 1985). All units are °C, except for the Svalbard record, which is the core area affected by melting, expressed as percentage departures from the mean.

Rys. nr 23. Rekonstruowane letnie anomalie temperatury na świecie, a w tym i w zachodniej Rosji na podstawie dokumentów historycznych zebranych przez Ye.P. Borisenkova, i północnego Uralu na podstawie analizy dendrochronologicznej wykonanej przez D.A.Graybilla i S.G. Shijatowa, przedstawionych w publikacji (Bradleya, Jonesa 1992).

Według rekonstrukcji anomalii temperatury z Uralu od 1850 do 1880 oziębiało się a opady rosły. W połowie tego okresu nastąpiło niewielkie ocieplenie. Potem od 1880 temperatura rosła aż do 1940 roku z niewielkim załamaniem ok.1900r.

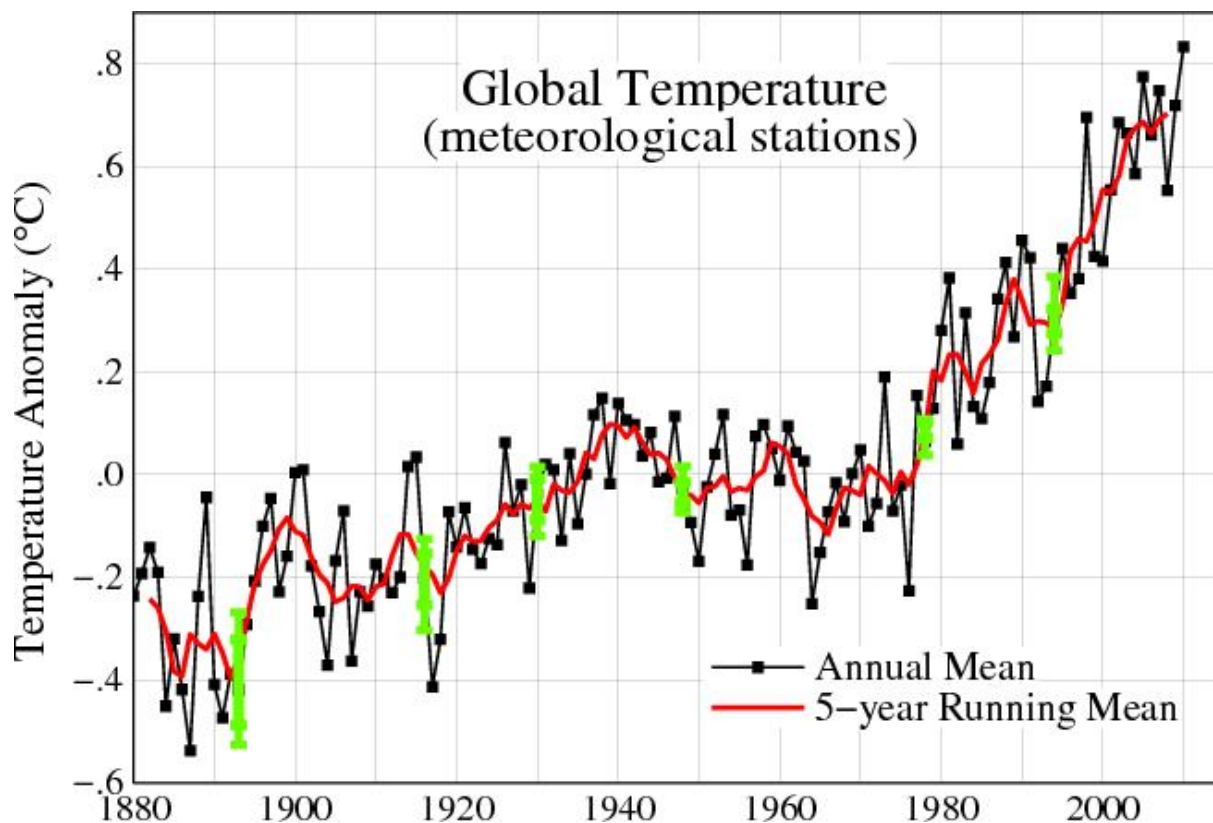
Według rekonstrukcji anomalii temperatury z zachodniej Rosji wykonanej przez Borisenkova temperatura malała w okresie od 1850 do 1925 a potem zaczęła rosnać.

Widać z tego pewne różnice w kształtowaniu się temperatury w głębi Rosji, na północnym Uralu i na zachodzie Rosji. Korzystniejsze warunki do przyrostu populacji występowały od 1880 roku w głębi Rosji niż w jej rubieżach zachodnich gdzie temperatury lata malały do 1925 roku. Pozwala to przypuszczać, że dominowały wtedy w zachodniej Rosji wpływy atlantyckie, kiedy zaznacza się korelacja ujemna temperatury lata i opadów. Temperatura lata maleje gdy rosną opady a rośnie gdy maleją (Madden, Williams 1978).

Należy także zwrócić uwagę na wykres anomalii temperatury lata dla Centralnej Europy – wykres szósty na Rys. nr 23. Widoczne są na nim dwie ujemne anomalie temperatury z minimum w latach 1885-90 i 1912 przedzielone i zakończone okresem ocieplenia klimatu. Wskazują one na to, że w europejskiej części Rosji możliwe były wtedy dwie fale przymrozków niszczących zasiewy. Ponieważ rekonstrukcja klimatu zachodniej Rosji wskazuje na postępujące od 1850 do 1925 ochłodzenie, ze szczytem ochłodzenia w latach 1900-1925, wskazuje to na możliwość występowania coraz częstszych przymrozków niszczących zasiewy ozimin w zachodniej Rosji, co wywoływało bunty głodowe ludu.

Powyższe dane klimatyczne wskazują, że w europejskiej części Rosji w okresie przedrewolucyjnym od 1850r. istniały stale poprawiające się warunki do przyrostu populacji i polepszały się one aż do 1925 roku ponieważ stale powiększała się ilość opadów pochodzących z ochładzających temperatury lata niżowych frontów atlantyckich. Spełniony był zatem warunek konieczny rewolucji, którym był uprzedni przyrost populacji w kilkudziesięcioletnim okresie korzystnych warunków środowiskowych poprzedzającym rewolucję. Jednocześnie w tym samym okresie dochodziło do pogorszenia się warunków temperaturowych- stałego obniżania się temperatur lata w Rosji zachodniej, co prawdopodobnie obniżało szanse na przeżycie rosnącej populacji rosyjskiej.

Wyjaśnienia wymaga geneza rewolucji 1905 roku, która miała miejsce na terenach Europy i Rosji. W analizie tego zjawiska pomocny być może poniższy wykres anomalii globalnej temperatury oparty o okres bazowy 1951-1980 i zaczerpnięty ze strony internetowej NASA Goddard Institute for Space Studies (GISS) – link do strony http://data.giss.nasa.gov/gistemp/graphs_v3/.

Rys. nr 24. Wykres rocznej (kolor czarny na wykresie) i pięcioletniej średniej kroczącej anomalii temperatury powietrza (kolor czerwony) dla 48 stanów USA (obliczonej na bazie średniej temperatury z lat 1951-1980). Źródło NASA/GISS

Wykres pięcioletniej średniej anomalii na Rys. nr 24 informuje, że w roku 1891 (opis klęski głodu i anomalii pogodowych (Figes 2009:181)) oraz latach 1900-1904 miała miejsce na świecie fala narastającego chłodu o najniższej temperaturze 2 do 4°C niższej od średniej temperatury chłodnego przecież okresu 1951-1980. Zaraz po chłódach przyszło gwałtowne ocieplenie 1905-1906, które mogło przynieść susze w Rosji. Mogło to oznaczać dla Rosji najpierw fale przymrozków niszczących zasiewy zbóż a potem rozległe susze, co mogło wywołać niedobory żywności i niezadowolenie społeczne. Opisuje to stosowny cytat dotyczący klęski głodowej po kryzysie klimatycznym w 1891r.:

Krótko mówiąc, w wyniku klęski głodowej całe społeczeństwo upolityczniło się i zradykałizowało. Konflikt między narodem a reżimem ruszył z kopyta- i tym razem nie było już odwrotu. Wedle słów Lidii Dan głód był decydującym punktem zwrotnym w historii rewolucji, ponieważ pokazał młodym z jej pokolenia, że „rosyjski system znajduje się w całkowitej ruinie” (Figes 2009:181).

Ponadto od 1914 do 1918 przeszła przez świat ponowna podobna fala chłódów, która tak jak w 1905 mogła wywołać identyczne problemy. Mogły się one nałożyć na obniżenie produkcji rolnej wywołane przez wojnę. Potwierdza ten pogląd kwerenda w publikacjach o Rosji:

Na przełomie 1891/92 wystąpił w Rosji głód spowodowany nieurodzajem (Smoleń 1989:28).

Straszną i nie dającą się przewidzieć plagą były częste nieurodzaje np. w latach 1901, 1905, 1906 i 1911; bardzo obfitym urodzajem odznaczały się natomiast lata 1909 i 1910 (Bazyłow 1983:397).

W 1916 w Rosji wybuchł paniczny strach przed 10-cio krotną podwyżką cen żywności. Trudności aprowizacyjne były realne bo Piotrogród i Moskwa otrzymywały 1/3 potrzebnych dostaw żywności. O ochłodzeniu w tamtych latach świadczy brak opału w wyżej wymienionych miastach, którego dostawy były realizowane w 50% (Pipes 1994:198).

Przed wybuchem I wojny światowej przez Rosję, Anglię i Stany Zjednoczone przetoczyła się potężna fala strajków (Pipes 2007:26).

Załamanie się rosyjskiego systemu transportu podczas I wojny światowej zwiększyło niezadowolenie ludności miejskiej, ponieważ poważnie utrudniło dostawy żywności i opału do miast na północy Rosji, w których rozpoczęły się rozruchy głodowe. Niemalże znaczenie miała też wysoka inflacja w miastach (Pipes 2007:46).

W czasie wojny poziom i jakość życia ludności obniżyły się drastycznie. W Rosji od 1916 r. szerzył się w miastach głód. W tej sytuacji powszechne były nastroje pacyfistyczne i rewolucyjne wśród robotników i w armiach (Szpak 1997:167).

O ostatecznym upadku caratu przesądził bunt piotrogradzkiego garnizonu wojskowego w lutym 1917r. (Pipes 1994:XII).

O inflacji i drożejącej żywności a także sytuacji społecznej tuż przed rewolucją przejmująco pisze Orlando Figes (Figes 2009:321-328).

W decydujących dniach, kiedy w Piotrogradzie zaczęły się manifestacje spowodowane nagłym brakiem, jak podkreśla Sołżenicyn, "białego chleba". Mikołaj II znajdował się daleko od wydarzeń, w spokojnej atmosferze Kwatery Głównej naczelnego wodza. Tutaj nie mógł podejmować żadnych decyzji. Manifestacje zataczały coraz szersze kręgi, wciągając

wszystkich niezadowolonych i tych, którzy mieli świadomość bezkarności występów. Przyłączyli się do nich żołnierze. Lokalne władze nie wiedziały co robić. Sprzeczne polecenia wywoływały chaos. Kiedy Mikołaj II zdecydował się wreszcie na wyjazd z Mohylewa do Piotrogradu, został zatrzymany na stacji Dno (Heller 2000:726).

5.4.1.2. Populacja rosyjska

Historycy traktują demografię przeważnie marginesowo ale w publikacjach o Rosji występują wystarczające i na ogół zgodne dane na ten temat. Wszystkie one wskazują, że populacja rosyjska gwałtownie rosła w XIX i na początku XX wieku, aż do rewolucji. Są dane mówiące o tym, że przyrost ludności w Europie największy był właśnie w Rosji. Świadczy to o korzystnych dla rozwoju czynnikach przyrodniczo-społecznych w Rosji.

Jednym z parametrów określających zdolność populacji do rozwoju jest płodność. Określana jest w promilach podających ilość urodzeń na 1000 mieszkańców. Sporządziłem dla populacji europejskich i japońskiej wykres zmienności płodności w czasie. Przedstawia to Rys. nr 25.

Na wykresie Rys. nr 25 widać doskonale podobieństwo przebiegu wykresów dla większości populacji wskazujących na obniżanie się płodności wszystkich populacji od 1900 roku z lokalnym minimum około roku 1925 i następującym po nim małym maksimum około 1930.

To powszechne obniżanie się płodności było związane prawdopodobnie z nieurodzajami na początku XX wieku, obejmującymi cały kontynent euroazjatycki, które wywołały trzykrotną zwyżkę cen żywności (Allen et al.2012).

Na wykresie widoczne jest, że populacja francuska osiągnęła maksymalną płodność przed rewolucją francuską. Po niej następował tylko spadek płodności populacji francuskiej. Może to dowodzić, że warunki społeczno-polityczne również oddziałują na płodność populacji.

Prawdopodobnie jest to związane z trwałym pogorszeniem się po rewolucji warunków bytowania warstwy chłopskiej poddanej działaniu kapitalistycznych praw w gospodarowaniu na roli, braku instytucji kredytowo-zaopatrzeniowych wspomagających funkcjonowanie małych chłopskich gospodarstw. O problemach funkcjonowania kredytu dla chłopów uruchomionego przez Żydów francuskich i zakazanego przez Napoleona pisze Zosa Szajkowski (Szajkowski 1953). W całej Francji porewolucyjnej brak było kredytu dla drobnych rolników i pierwsi uruchomili go Żydzi. Jednak Napoleon wydał ustawy ograniczające żydowskie kredytowanie, obawiając się niekorzystnych skutków społecznych-uzależnienia chłopów od wierzycieli. Prawdopodobnie spowodowało to tendencję do upadku

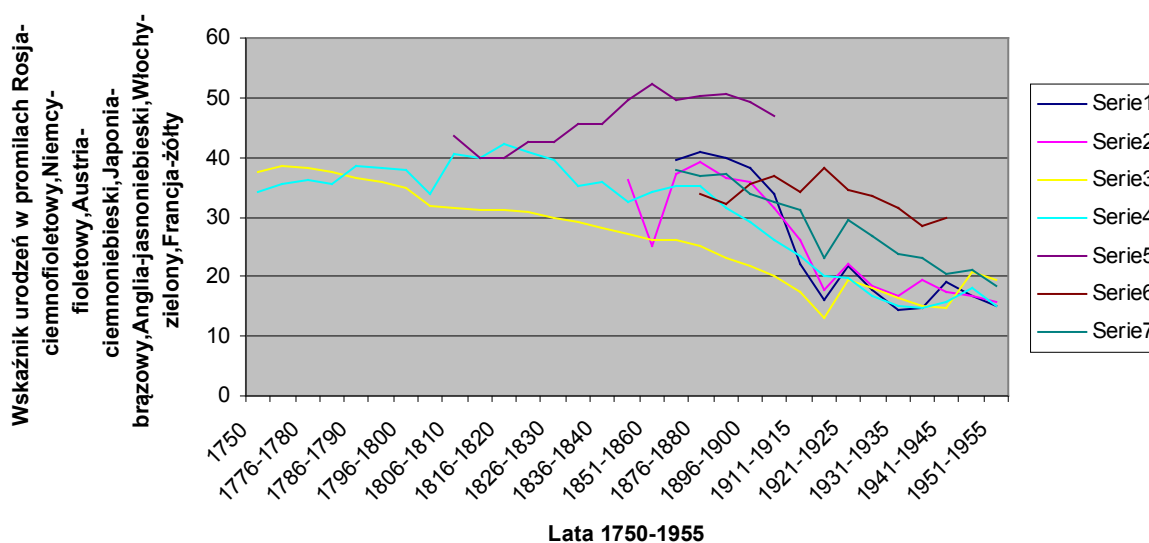
drobnych gospodarstw rolnych i szybkiej koncentracji majątków rolnych. Prowadziło to do odpływu ludności chłopskiej do miast i ograniczeniem jej płodności w warunkach miejskich. Charakterystyczny jest gwałtowny spadek płodności w populacji niemieckiej od roku 1911. Taki przebieg wykresów świadczy o jednorodności przyczyn wpływających na malejącą i rosnącą płodność społeczności ludzkich na ogromnych obszarach. Wskazuję to na przyczynę tej zmienności, a może nią być jedynie globalna zmienność warunków klimatu.

Wykres Rys. nr 5 wskazuje też, że wszystkie uwidocznione na nim populacje (z wyjątkiem francuskiej) osiągnęły maksymalną płodność w przededniu konfliktu rewolucyjno-wojennego. Płodność w minionych wiekach rosła tylko w sprzyjających warunkach życiowych. Potem następował spadek płodności wskazujący na pogorszenie się warunków egzystencji populacji i wzrastające w wyniku dekonjunkury powojenne i rewolucyjne nastawienie społeczeństw.

Jeżeli chodzi o populację rosyjską to od 1820 roku następował wzrost płodności z 40 promili do maksimum 53 promili około roku 1870, potem płodność stagnowała od 1880 na 50 promilach by w 1915 zmniejszyła się do 45. W latach 1941-50 płodność w populacji rosyjskiej wynosiła 26,6 urodzeń na 1000 mieszkańców co świadczy o ogromnej stagnacji populacji rosyjskiej i braku perspektyw rozwojowych. To maksimum płodności populacji rosyjskiej przypadło na okres 1860-1880 w którym panowały korzystne warunki klimatyczne zapewniające obfitość pokarmu tj. okresowe ocieplenie połączone ze wzrostem opadów. Wzrost populacji w tym okresie mógł wynikać również z powodu impulsu rozwojowego wywołanego uwolnieniem chłopów w 1861 roku. Spadek płodności po tym szczycie był wymuszony przeludnieniem terenów wiejskich Rosji, które się wyrażało w powszechnym chłopskim głodzie ziemi. W okresie spadku płodności populacji europejskich miał miejsce ostry kryzys klimatyczny, który wywołał w Europie i na świecie wielką drożyznę żywności.

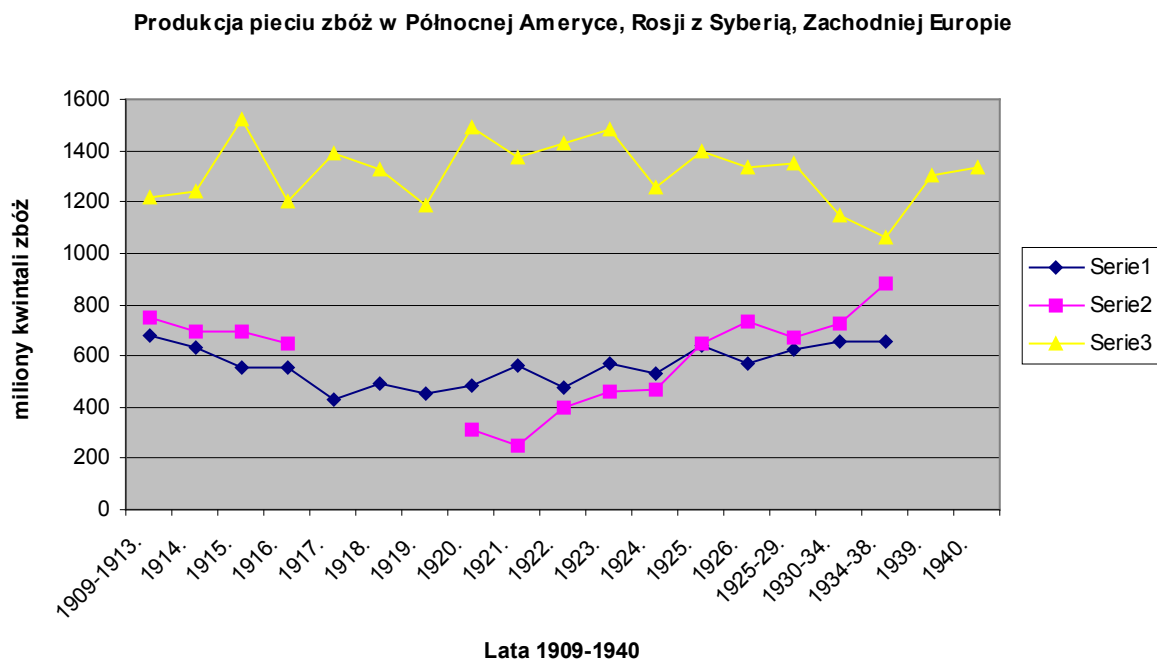
Masowe ludobójstwo podczas rewolucji rosyjskiej było spowodowane gwałtownym

Wskaźniki urodzeń w promilach (crude birth rates) w populacjach ludzi w europejskiej części Rosji, Niemczech, Austrii, Japonii, Anglii, Włoch, Francji w latach 1750-1955

Rys. nr 25. Płodność całkowita populacji europejskich i japońskiej Dane z 1801-1950 z europejskiej części Rosji pochodzą z (Glass 1965:97 tab.20). (autor rysunku Bogdan Góralski)

pogorszeniem się warunków życia wpływającym na wzrost agresji społecznej (doświadczenia wojenne okrutnej I wojny światowej też wpłynęły na wzrost agresji podczas rewolucji bolszewickiej). Zbiory płodów rolnych w roku 1920- wynosiły połowę zbiorów 1913 roku. Już w latach I wojny światowej gwałtownie obniżono produkcję rolną Rosji przez powołanie do armii 15 mln rekrutów-głównie młodych rolników. Spowodowało to spadek produkcji rolnej Rosji początkowo o 13% i wywołało niedobory żywności, które negatywnie wpłynęły na nastroje społeczne. O masowym wykorzystywaniu żołnierzy w rosyjskich majątkach obszarnczych pisze Orlando Figes (Figes 2009:77). Spowodowane to było tym, że po przegranej wojnie krymskiej i japońskiej ogromnie spadł prestiż armii i ograniczono wydatki na nią z 30% środków budżetowych w 1881 do 18% w 1902r.. Spowodowało to ubóstwo wśród żołnierzy i konieczność pracy zarobkowej w majątkach obszarnczych. Majątki te dostarczały nadwyżki zboża na rynek rosyjski i na eksport, a odwołanie żołnierzy na front wojenny pozbawiło je siły roboczej i zdolności produkcyjnych.. Dodatkowo powołanie rekruta do armii pozbawiło chłopskie gospodarstwa rąk do pracy co obniżyło produkcję rolną Rosji. Pokazuje to Rys. nr 26.

Rys. nr 26. Produkcja zboża w USA-kolor żółty, Europie-kolor granatowy i Rosji-kolor fioletowy. Źródło (League of Nations 1943:9) (autor rysunku Bogdan Góralski)

O trudnej sytuacji żywnościowej Rosji rewolucyjnej świadczy ogromny spadek produkcji ziarna zbóż i ziemniaków w latach 1919-1923. Zbiory w latach 1909-1913 wynosiły przeciętnie 745,7 mln kwintali zbóż (eksport zbóż wyniósł 105,3mln kwintali) i 87,5mln kwintali ziemniaków zaś w latach 1919-1923 zebrano przeciętnie 355,5 mln kwintali zbóż i 62,4mln kwintali ziemniaków (League of Nations 1943:9).

Roczne zbiory dochodziły do 92 mln ton w 1913. 40% zbiorów przypadało na bogate gospodarstwa chłopskie a 12% na majątności obszarnicze” (Bazyłow 1983:397).

W 1913 ludność Rosji liczyła około 155 mln co daje 481-593,5 kg zboża na głowę rocznie. W 1919-23 roczne zbiory zbóż wynosiły tylko 35,55 mln ton co daje przy tej samej liczbie ludności 229kg zboża rocznie per capita. Pogorszenie wyżywienia musiało się odbić na ludzkich nastrojach i poziomie agresji. W 2010 w Rosji wystąpiła ogromna susza która ograniczyła zbiory zboża do poziomu 430 kg na głowę. W 2011 zbiory były normalne i wyniosły 662 kg per capita przy liczbie ludności 141 mln.

Największa w Europie płodność występująca w populacji rosyjskiej spowodowała szybkie przyrastanie ludności carskiej Rosji. Już za Piotra I w 1724 r. było 5 400 000 chłopskich dusz męskich (z czego chłopów państwowych było 1 049 000), na przełomie XVIII i XIX wieku było 16 mln chłopów, zaś bezpośrednio przed reformą 1861r. liczba ich przekraczała 21 mln (prawdopodobnie jest to ilość mężczyzn?) (Bazyłow 1973:54). Chłopów państwowych tj. płacących czynsz i pogrówne było w 1811 r. 6 356 872 a w 1816 zaznaczył się spadek ich liczby 5 774 823 i w 1857-1858 było ich 9 345 000 (Bazyłow 1973:65-66)).

Ludność Rosji wzrosła w XIX wieku z 30 do 92mln (Szpak 1997:125), a na początku XX wieku liczyła 126 mln (Bazyłow, Wieczorkiewicz 2005) - 75% utrzymywało się z rolnictwa.

Rosyjskie źródła podają, że w ciągu ostatniego dwudziestolecia caratu ludność całego państwa carów wzrosła ze 125,6mln w 1897r. do 171,8mln w 1917. W momencie obejmowania władzy przez bolszewików w 1917r. Rosja liczyła 143mln ludności (odjęto 29mln ludności z terenów Polski, Rumunii, Turcji, Łotwy i Estonii) z czego było 76,68mln Rosjan i 31,02mln Ukraińców (Dmochowski 1999).

D.V. Glass (Glass 1965:63) podaje następujące dane o populacji rosyjskiej:

1806-41mln, 1811-44mln, 1859-58,6mln, 1863-70mln, 1897-94,3mln, 1913-155,4mln.

Od 1897r. 65% wiejskiej populacji Rosji nie przekroczyło jeszcze 30 lat (Figes 2009:116) a młodzi ludzie są bardziej porywczy, agresywni i podatni na manipulacje polityków.

O przeludnieniu Rosji i głodzie ziemi świadczy następujący cytat:

Wystąpienia chłopskie, rewolucja 1905-1906r. przebiegały pod głównym hasłem, które wyrażało podstawowy postulat ludności wiejskiej – więcej ziemi. Bolszewicy zwyciężyli w 1917 r., ponieważ na równi z żądaniem przerwania wojny wysunęli postulat „ziemia dla chłopów”. W pierwszych latach XX wieku życie polityczne w Rosji rozwijało się zdumiewająco szybko, powstało mnóstwo partii o różnym zabarwieniu. Ich przeważająca większość- wszystkie rewolucyjne oraz wiele liberalnych i centrowych- popierała postulat chłopów. Głód ziemi, karłowatość gospodarstw chłopskich i możliwość zaspokojenia żądań chłopów przez zabranie ziemi obszarnikom to najważniejszy rosyjski mit XX w.(...) W 1906 r. ukazała się książka P. Masłowa „Kwestia agrarna w Rosji- Agrarnyj wopros w Rossii, St.-Petrburg 1906 s.204”, zawierająca dane, które mogły obalić mit. Autor wykorzystał oficjalne dane statystyczne. Świadczyły one przede wszystkim o istnieniu ziemi w Rosji, obalając poglądy o jej braku. Po wyłączeniu z obliczenia jednej trzeciej terytorium Rosji(na północy i północnym wschodzie) z ziemiami nie nadającymi się do gospodarki rolnej, w Rosji

przypadało na mieszkańca 2.1 dziesięciny (1 dziesięcina=1.092ha) ziemi (ta ziemia rodziła jednak cztery razy mniej niż we Francji lub Niemczech-przypowieść autora), we Francji 0,82 dziesięciny, w Niemczech 0,62 dziesięciny. Z punktu widzenia konsekwencji znacznie ważniejszy był mit o obszarnikach władających całą ziemią. Począwszy od lat sześćdziesiątych XIX w. szlachta sprzedawała swoją ziemię. W 1905 r. chłopcy posiadali 164 mln dziesięcin ziemi, obszarnicy-53 mln dziesięcin (znaczną część tej powierzchni zajmowały lasy . W 1916 r. 80 procent ziemi uprawnej należało do chłopów, którzy dzierżawili ponadto część ziemi będącej własnością obszarników. Bezspornym dowodem mitycznego charakteru hasła „dawaj ziemię” był podział własności obszarników po rewolucji październikowej. Każdy chłop otrzymał od 0,1 dziesięciny (w guberniach moskiewskiej, nowogrodzkiej, wiackiej) do 0,5-1,0 dziesięciny (w guberniach petersburskiej i saratowskiej) (Heller 2000:684).

W 1910 roku w europejskiej części Rosji do chłopów należało 151 mln ha ziemi gminnej i 14 mln ha posiadanej na własność prywatną.(...) Ziemia prywatna należała w większości raczej do stowarzyszeń i wsi niż do gospodarstw indywidualnych (Pipes 1994:77).

Przeludnienie rosyjskiej wsi było źródłem kryzysów bowiem gdy nadchodził nieurodzaj powodowany przez niekorzystne warunki klimatyczne, żywności było za mało aby wszystkich wyżywić. Wieś głodowała a w mieście panowała drożyzna i to było źródłem kłopotów.

W Rosji przeciętny nadział ziemi na męską „duszę” wynosił w 1861r. 5,24ha a w 1900r. 2,84ha. Na każde 5ha ziemi uprawnej musiało przypadać hektar pastwisk do utrzymania bydła i koni. Na wsi rosyjskiej szczególnie liczna była populacja koni. Trzody chlewnej było w 1900 trzykrotnie mniej na mieszkańca niż w Niemczech (Fischer 1987:tom 5 tab.4).

Przeludnienie wsi rosyjskiej wynikało też z braku nawozów, bowiem zwierząt hodowlanych było mało stąd i obornika nie wystarczało do użyźnienia pola. Nawozy mineralne i sztuczne zaczęto stosować w Europie dopiero w II połowie XIX wieku. Chłop musiał stosować system trójpolowy, aby nie wyjałowić gleby. Mówi o tym poniższy cytat: *Rudolf Martin zauważył, że w 1800 r. nie było dużej różnicy pomiędzy chłopami rosyjskimi a niemieckimi. ”Nawet najbardziej prymitywne narzędzia chłopów rosyjskich nie mogły być dużo gorsze od narzędzi niemieckiego chłopów,.. Minął wiek a chłop rosyjski zachował, według słów Prokopowicza, szesnastowieczną technikę rolniczą. Na początku XX w. nadal była w użyciu drewniana socha. Dominował system trójpolowy* (Heller 2000:683). W systemie trójpolowym zmniejszała się użyteczna powierzchnia upraw, dlatego chłopom rosyjskim brakowało ziemi.

W ojczyźnie Wielkorusów tylko co piąty kilometr kwadratowy nadawał się do uprawy a w liczących się rolniczo guberniach środkowych gęstość zaludnienia przed rewolucją wynosiła 50-80 osób na km² (Pipes 1994:80).

W przedrewolucyjnej Rosji miał miejsce najwyższy w Europie przyrost demograficzny wynoszący 15%. Oznaczało to co roku przyrost ludności wiejskiej o milion, który trzeba było wykarmić. Z tych liczb wynika, że Rosja rokrocznie potrzebowała dodatkowych 2mln ha ziemi uprawnej. Rosja nie dysponowała wentylem bezpieczeństwa w postaci emigracji i rozwiniętego przemysłu (w 1900r. 2,2mln zatrudnionych). Rosyjscy chłopci nie emigrowali. Trwała jednak w latach 1871-1916 wewnętrzna migracja w państwie carów. Łącznie przenieśli się w tych latach 9,043 mln rosyjskich przesiedleńców z czego 3,698mln na Syberię i Daleki Wschód a 1,93mln do Kazachstanu i Azji Środkowej (Dmochowski 1999:63).

Trwała migracja bezrolnych chłopów do rosyjskich miast (ok.300 000 rocznie) gdzie tworzyli wybuchowy, nie asymilujący się element (Pipes 1994:80-82).

O trudnej sytuacji żywnościowej Rosji rewolucyjnej świadczy ogromny spadek produkcji ziarna zbóż i ziemniaków w latach 1919-1923. Zbiory w latach 1909-1913 wynosiły przeciętnie 745,7 mln kwintali zbóż (eksport zbóż wyniósł 105,3mln kwintali) i 87,5mln kwintali ziemniaków zaś w latach 1919-1923 zebrano przeciętnie 355,5 mln kwintali zbóż i 62,4mln kwintali ziemniaków. Były to lata totalnej suszy. Spadek zbiorów i spożycia w okresie 1919-1923 wyniósł zatem 43%. W latach 1925-29 produkcja Rosji radzieckiej wynosiła 671,4mln kwintali zbóż, zaś w 1934-1938 878,9mln kwintali. Ziemniaków produkowano odpowiednio 105,5 i 139,8 mln kwintali. W 1919-1923 w zachodniej Europie również wystąpił spadek zbiorów o 25% (League of Nations 1943:9). Import zboża na Wyspy Brytyjskie wyniósł w latach 1909-1913 10mln ton a w 1919-1923 8,2mln ton. Import zboża do zachodniej Europy wyniósł odpowiednio 16,4 i 13,6 mln ton (League of Nations 1943:17). Zachodnia Europa była wielkim importerem zbóż co świadczy o jej trudnej sytuacji płatniczej i żywieniowej.

Relacja (Kapuściński 2007:17) w książce pt. "Kapuściński : nie ogarniam świata" nie pozostawia złudzeń co do sytuacji gospodarczej Rosji przeszłej i obecnej, cytując: *"To rzadko się uwzględnia w analizach - że społeczeństwo ZSRR jest strasznie biedne. I że jest to bieda chroniczna. W tym kraju są jakby dwa rodzaje biedy: jeden wynika z tego, że to jest generalnie biedny kraj. Potencjalnie jest bogaty, ale faktycznie ogarnięty jest wręcz*

strukturalną biedą. Świetny amerykański historyk i sowietolog Richard Pipes w swojej książce Rewolucja rosyjska zwraca uwagę, że zjawisko głodu występuje stale w historii Rosji.

Gdy spojrzysz się na XVII czy XVIII wiek, to co kilkanaście lat przychodziły klęski masowego głodu. Rosja ma niedobre gleby. W dodatku ma straszny klimat. I bardzo krótkie lato. Zimny klimat i marne gleby sprawiają, że wydajność rolnictwa była zawsze niska. Stąd pęd, ekspansja Rosjan na południe (a na zachód?-przypisek autora). Do ciepła. Dlatego tak ważna była i jest dla nich Ukraina. Głód jest więc zjawiskiem chronicznym w tym kraju. Głód był ciągle, tylko mniejszy lub większy. A niekiedy śmiertelny. Na to nałożył się „głód komunistyczny”: albo, powiedzmy, polityczny, albo wynikający z niesprawności komunistycznej gospodarki. Mówiąc o głodzie politycznym, myślę o wyniszczeniu ukraińskiego chłopstwa na początku lat 30. Użyto wtedy mechanizmu głodu do celów politycznych - by zlikwidować potencjalne zagrożenie dla władzy sowieckiej. Z drugiej strony do głodu prowadziła ideologia gospodarcza, zwłaszcza system kolchozowy. To on zniszczył do końca i tak już słabe rolnictwo. Wyjście z tego będzie niesłychanie trudne. Właściwie nie ma szans na szybką poprawę sytuacji. Przecież ciągle nierozstrzygnięty jest problem własności”.

5.4.1.3. SPOŁECZNE SIŁY REWOLUCJI

Aby rewolucja miała miejsce potrzebne są zbuntowane masy. Lenin, który dostrzegał rewolucyjny potencjał chłopów rosyjskich zdobył władzę bo obiecywał im ziemię. I słowa dotrzymał. W rewolucji niezbędne są także zbuntowane elity. Piszę o nich poniżej.

5.4.1.3.1. Zbuntowani chłopci

Wspólnoty chłopskie rządziły się same przy jedynie minimalnym nadzorze szlachty.(...) Chłopi pozostawali pod jurysdykcją lokalnego prawa zwyczajowego (Figes 2009:61). Aż do roku 1861 chłopci pańszczyźniani podlegali jurysdykcji swych właścicieli i państwo nie ingerowało w relacje między nimi póki szlachta płaciła podatki (Figes 2009:68). Władza carskiego rządu kończyła się faktycznie na 89 prowincjonalnych stolicach, gdzie mieli swoje urzędy gubernatorzy. Sprawy chłopskiej Rosji zamieszkaną przez 85% populacji były całkowicie nieznane miejskim biurokratom. Główną słabością carskiego systemu była lokalna administracja w mniejszych miejscowościach i wsiach. Na każde 1000 mieszkańców rosyjskiego imperium przypadało jedynie 4 urzędników państwowych wobec 12,6 w

Niemczech i 17,6 we Francji. Wydatki na policję stanowiły jedynie ćwierć sumy łożonej na te cele przez Prusy. Na wiejską populację liczącą 100 mln ludzi w roku 1900 Rosja miała 1852 podoficerów policji i 6874 stójkowych. Owszem od roku 1903 posterunkowych na wsi wspierali chłopscy funkcjonariusze, około 40000 (tzn. **jeden funkcjonariusz na 2052 mieszkańców**) (Figes 2009:67).

Z braku własnych skutecznych organów na wsi centralna biurokracja przydzielala lokalnej policji coraz więcej zadań:

Nie tylko utrzymywanie ładu i porządku ale również pobór podatków, wprowadzenie w życie ustaw rządowych i wojskowych dekretów, wdrażanie przepisów dotyczących zdrowia, bezpieczeństwa i higieny, kontrolowanie dróg i budynków publicznych, zbieranie danych statystycznych oraz ogólne nadzorowanie „dobrych obyczajów” w życiu publicznym (na przykład pilnowanie by chłopcy myli brody).Ogólne zacofanie Rosji – niska podstawa opodatkowania i kiepska łączność – w dużej mierze tłumaczyły tę lokalną administrację (Figes 2009:68).

A.Kofod „Russkoje ziemleustrojstwo” podaje: z ogólnej liczby 12 mln zagród chłopskich (które stały się przedmiotem uwłaszczenia od 1861r.) i 119 mln dziesięcin ziemi nadziałowej-tylko 23,1% zagród i 17,3% powierzchni gruntów przypadalo na własność indywidualną , reszta zaś-79,9% zagród i 82,7% powierzchni –na własność kolektywną w ramach wspólnot (Bazyłow 2008:204).

W wyniku aktu uwłaszczeniowego z 1861r. i dużego przyrostu naturalnego sytuacja ekonomiczna chłopów rosyjskich pogarszała się. Uciążliwe brzemię rosnących podatków i wzrastające, z powodu przeludnienia wsi, ceny ziemi oraz rosnące ceny jej dzierżawy rodziły napięcia społeczne. „Wzrastała nieustannie ogólna powierzchnia ziemi uprawnej. Odnosne liczby podaje się znowu bardzo niejednolicie; ogólnie przyjąć można bez obawy popelnienia zbyt wielkiego błędu, że w przededniu pierwszej wojny światowej znajdowało się w imperium pod uprawą około 120 mln dziesięcin, z czego ponad 70 mln w Rosji europejskiej.

(..) Roczne zbiory dochodziły do 92 mln ton w 1913. 40% zbiorów przypadalo na bogate gospodarstwa chłopskie a 12% na majątności obszarnicze” (Bazyłow 1983:397). Czyli 52% zbiorów produkowały obszczyzny- wspólnoty chłopskie. Rosji brakowało dochodów na pokrycie wydatków, dlatego eksportowano zboże-w latach 1891-95 około 7 mln ton, a w 1902 nawet 9.3 mln ton. W roku 1900 tylko 7,9% dochodów skarbu stanowiły podatki bezpośrednie a z opodatkowania spożycia pochodziło 53,2% a z zarobków kolei 24%. Pośrednio i bezpośrednio, większość przychodów pochodziła od chłopów, którzy płacili podatek rolny, a nadto podatki od artykułów pierwszej potrzeby (sól, zapalki, nafta) i wódki

(Pipes 1994:60). Rosnące w latach 1870-1890 podatki zubożały chłopów, których spożycie malało, bo malały użytkowane przez nich działki ziemi. Utrzymanie wojska i rozwój kolei finansowano z pożyczek zagranicznych. W armii służyło około 1,4 mln żołnierzy i 42 tysiące oficerów. Jediną szansą na zrównoważenie wydatków i przychodów skarbu była industrializacja Rosji, którą preferował Witte zaciągając na jej rozwój pożyczki zagraniczne. *W 1914 zadłużenie rządu rosyjskiego wynosiło łącznie 8,8 mld rubli, z czego 48%, a więc 4,2mld (2,1mld dolarów, czyli równowartość 3360 ton złota) stanowiły długi zaciągnięte u cudzoziemców: był to w ówczesnym czasie najwyższy w świecie dług zagraniczny. Ponadto w 1914 roku cudzoziemcy posiadali 870 mln rubli w papierach wartościowych i 422 mln rubli w obligacjach municypalnych* (Pipes 1994:61).

To właśnie w dużej mierze dzięki wzrostowi nierolniczych sektorów gospodarki, możliwemu dzięki zastrzykowi obcego (francuskiego-32,6%, angielskiego-22,6%, niemieckiego-19,7%, belgijskiego-14.3% (Pipes 1994:62)) kapitału, między rokiem 1892 a 1903 dochody skarbu wzrosły więcej niż dwukrotnie (z 970 mln do 2 mld rubli). Wskazywano także, że zagraniczni inwestorzy nie „doili” po prostu gospodarki rosyjskiej i nie repatriowali zysków, ale inwestowali je ponownie, co przynosiło skumulowany efekt dodatni. (...) W połowie 1914 roku inwestycje europejskie w Stanach Zjednoczonych szacowano na 6,7 mld dolarów, dwa razy tyle co inwestycje Europejczyków w Rosji (Pipes 1994:62).

Potrzeba zaciągnięcia pożyczek za granicą stała się szczególnie pilna po nieurodzaju z lat 1891 i 1892, który zmusił rząd do przejściowego ograniczenia eksportu zbóż i spowodował kryzys fiskalny. Pożyczki zagraniczne, które do 1891 roku Rosja zaciągała na stosunkowo niewielką skalę, od tego czasu znacznie wzrastały (Pipes 1994:61). Świadczy to, o zmniejszeniu zbiorów zbóż i zmniejszeniu ich eksportu przez Rosję w okresie po roku 1891, co wynikało z szeregu bardzo chłodnych i nieurodzajnych lat.

W rezultacie Rosja, zabiegając o kapitał w krajach demokracji parlamentarnej, stawiała się podatna na wpływy zwolenników parlamentarnej formy rządów. Było więc rzeczą naturalną, że Ministerstwo Finansów, odgrywając główną rolę w operacjach fiskalnych, stało się rzecznikiem idei liberalnych. Nie odważało się otwarcie bronić haseł konstytucjonalizmu i parlamentaryzmu, ale domagało się ograniczenia samowoli biurokratycznej i policyjnej, poszanowania prawa oraz przyznania równouprawnienia mniejszościom, w szczególności Żydom stanowiącym liczącą się siłę w międzynarodowym systemie bankowym (Pipes 1994:63).

W 1898 r. Siergiej Witte skierował do młodego cara notatkę, której sens był zawarty w dwóch zdaniach:

W moim najgłębszym przekonaniu kwestia chłopska jest obecnie pierwszoplanowym zagadnieniem w życiu Rosji. Konieczne jest jej uregulowanie”(…) „Siergiej Witte argumentował jak finansista: przed reformą budżet opiewał na 350mln rubli, zniesienie poddaństwa umożliwiło jego wzrost do 1400 mln rubli. Ludność Rosji liczyła 130 mln. Tymczasem budżet Francji przy 38 mln mieszkańców wynosi 1260 mln rubli, budżet Austrii ludności liczącej 43 mln –1100 mln rubli. Minister finansów uzasadniał, że Rosji potrzebne są środki na intensywną industrializację kraju, a główne źródło wpływów budżetowych, rolnictwo, daje ich za mało. Energia jaką uruchomił impuls 1861 r. wyczerpała się. Chłopi interesowali Wittego przede wszystkim jako płatnicy podatków. Zwiększał systematycznie ich ciężar, ale środków potrzeba było coraz więcej. Zubożenie chłopów ograniczało możliwość zwiększenia presji podatkowej, wzrastał też ich opór (Heller 2000:682).

W liście do Mikołaja II Witte proponował „uczynić chłopą autentycznie wolnym człowiekiem”- dać mu możliwość wystąpienia ze wspólnoty i nadać wszystkie prawa z których korzystają inne stany.(,) Przeprowadzona w 1906 r. reforma opierała się na programie zaproponowanym w 1898 r. Witte uważał, że Stołypin „ukradł” jego plan” (Heller 2000:684).

Od 1898 do 1902 narastały napięcia wśród rosyjskiego chłopstwa, które przeradzały się w rozruchy i demonstracje. W rejonach dotkniętych rozruchami w 1901r. wystąpił nieurodzaj. Rozruchy chłopskie w 1902 r. przybrały największe rozmiary w guberniach ukraińskich: połtawskiej i charkowskiej. Pierwsze wystąpienia rozpoczęły się w marcu w powiecie konstantinogradzkim w guberni połtawskiej, kiedy gromada okolicznych chłopów napadła na dobra księcia Mecklemburga, rabując płody rolne, żywy inwentarz, paląc dwór i oficynę oraz domagając się parcelacji ziemi. Następnie rozruchy objęły inne powiaty i zrabowano 80 majątków. W większości przypadków rabunki były spokojne i dobrze zorganizowane. Decyzje o napadzie były podejmowane nierzadko otwarcie na zebraniach wiejskich, a biorący w nich udział kierowani byli przez wójta. Skonfiskowane dobra były sprawiedliwie dzielone pomiędzy chłopów, w zależności od potrzeb. Wydarzenia w guberniach połtawskiej i charkowskiej uruchomiły rozruchy w sąsiednich ukraińskich rejonach. Równocześnie podobne zamieszki miały miejsce w prowincjach nadwołżańskich –w guberniach saratowskiej i tambowskiej. W połowie 1902 r. cała południowa Rosja, od Ukrainy po Ural, została objęta falą rozruchów chłopskich (Smoleń 1989:29-30). Rozruchy zaczęły wygasać pod koniec 1902 r. tj. prawdopodobnie po zniwach.

W ojczyźnie Wielkorusów tylko co piąty kilometr kwadratowy nadawał się do uprawy a w liczących się rolniczo guberniach środkowych gęstość zaludnienia przed rewolucją wynosiła 50-80 osób na km² (Pipes 1994:80).

Trwała migracja bezrolnych chłopów do rosyjskich miast (ok.300 000 rocznie) gdzie tworzyli wybuchowy, nie asymilujący się element (Pipes 1994:80-82).

Nie najlepsze urodzaje w 1901 i niepokoje w miastach stały się przyczyną fali rozruchów i zaburzeń w 1902. Na Powołżu, w guberniach centralnych i na Ukrainie chłopci masowo odmawiali podejmowania pracy na gruntach obszarńicznych, palili dwory, zabierali zboże i inwentarz obszarńików, stawiali opór policji i oddziałom wojskowym. Liczne ekspedycje karne i brutalne represje umożliwiły rządowi pewne rozładowanie sytuacji, chociaż daleko było do uspokojenia mas chłopskich. 22 stycznia (4 luty) 1902 a więc bezpośrednio przed kulminacją zaburzeń na wsi powołano kolejną komisję nazwaną Radą Nadzwyczajną do Spraw Związanych z Potrzebami Produkcji Rolnej, która przetrwała do pierwszych miesięcy roku 1905. Po ukonstytuowaniu się Rady powołano ponad 600 oddzielnych komitetów w poszczególnych guberniach i powiatach całego imperium. Ich i Rady działanie nie przyniosły prawie żadnych rezultatów- przyczyn kryzysu nie określono. Wskazano, że najpilniejsze potrzeby rolnictwa to:

-podnieść poziom oświaty ludu

-zwiększyć samodzielność inicjatywy społecznej

-zmiana uciążliwego systemu podatkowego

-zlikwidowanie ingerencji czynników administracyjnych

-za likwidacją wspólnot gminnych opowiadano się tylko częściowo (Bazyłow, Wieczorkiewicz 2005:316-317).

Piotr Arkadjewicz Stołypin był rosyjskim mężem opatrnościowym bowiem chciał ulepszyć system rolny Rosji. Ale i on nie ustrzegł się błędów, które wyniknęły z jego ograniczonej wiedzy o Rosji i jej problemach. Początki jego kariery miały miejsce w guberni kowieńskiej gdzie obserwował chłopów uprawiających polećka własnej ziemi. Ich metody uprawy były znacznie bardziej wydajne niż znane Stołypinowi metody rosyjskich chłopów. Stołypin nie brał jednak pod uwagę faktu, lepszego niż w głębi Rosji klimatu (deszcze znad Atlantyku i dobrze rozwinięty system rzeczny oraz ocieplające działanie Golsztromu) ziemi kowieńskiej. Gdy potem został gubernatorem Saratowa położonego przy granicy z Kazachstanem, najmniej nawodnionego przez deszcze rejonu Rosji, zetknął się z najbiedniejszymi i najbardziej buntowniczymi rolnikami rosyjskimi, którzy gospodarzyli we

wspólnotach. Doświadczyl bogactwa rolników kowieńskich i biedy chłopów saratowskich. To z tych obserwacji wzięło się jego przekonanie o wyższości chłopskiej gospodarki indywidualnej nad wspólnotową. Na pewno działał tu też mechanizm łatwiejszego przepływu nowoczesnej wiedzy rolniczej z Anglii i Holandii, która z łatwością docierała do Kowna a do Saratowa miała utrudniony dostęp. Tak więc Stołypin postanowił wprowadzić w Rosji system oparty na indywidualnej własności ziemi podpatrzony w guberni kowieńskiej (informacje o Stołypinie (Figes 2009:246)).

Na poczynania polityków rosyjskich zmierzających do likwidacji wspólnot wpływ miał błędny pogląd o nieudolności chłopów rosyjskich:

Przyznanie chłopom dodatkowej ziemi nie pomoże w rozwiązaniu ich problemów, wynikają one bowiem z niewydolności systemu wspólnotowego, nie zaś z niedostatku ziemi. Na tę argumentację mocno rzutowało niedawne doświadczenie: zawsze uważając wspólnotę za opokę dawnego wiejskiego porządku, konserwatyści przekonali się w roku 1905, iż równie łatwo może ona stać się mechanizmem organizacyjnym chłopskiej rewolucji.(...) Szlachta uczepiła się teraz idei zniesienia wspólnoty i stworzenia chłopskiej klasy właścicieli ziemskich jako alternatywy dla radykalnej reformy gruntowej Dumy (tj. odebrania ziemi szlachcie i przekazania jej chłopom) (Figes 2009:244).

Dekret z 9 listopada 1906 r. dał chłopu prawo wystąpienia ze wspólnoty gminnej wraz z należącym do niego w danej chwili nadziałem ziemi.(...) Dziesięciolecie 1906-1916 zademonstrowało pragnienie znacznej części chłopów uwolnienia się od kokonu wspólnoty, stania się wolnymi rolnikami. Do 1916 r. 2 mln rodzin chłopskich opuściło „mir” i przeszło na chutory lub pozostało na wsi, ale już jako posiadacze własnej ziemi. Dojście bolszewików do władzy zahamowało ten proces.(...) Ważną częścią składową programu Stołypina była organizacja – dla zainteresowanych – przesiedlenia chłopów małorolnych za Ural (na Syberię, Daleki Wschód, do Azji Środkowej). W latach 1906-1913 wyjechało ich tam ok. 3.5 mln (Heller 2000:700-702).

Rząd -powiedział Dumie Stołypin- postawił stawkę nie na ubogich i alkoholików, lecz na silnych. Na mocy ustawy z 9 listopada 1906r. przedsiębiorczy chłopci otrzymali prawo do występowania ze wspólnoty i zakładania własnych odgrodzonych gospodarstw-odrębnych zagród (chutorów) lub połączonych parcel w obrębie wspólnoty (otrub). Przekształcenia mogła dokonywać cała wieś przewagą dwóch trzecich głosów głów rodzin. Pieniądze na zakup ziemi od szlachty i państwa pochodziły z nisko oprocentowanych kredytów z Chłopskiego Banku Ziemskiego (Figes 2009:259).

Poglądy na wspólnotę barona Augusta Haxthausena, ekonomisty niemieckiego, który odbył podróż po Rosji w 1843-44:

Wspólnota jest rezultatem sięgających najdawniejszego okresu form rozwojowych a jej stosunki własnościowe mają swoje źródło w pierwotnej idei jedności wspólnoty, i równych praw każdego chłopca do części gruntów stanowiących jej własność. Żądania chłopów do podziału obszarniczej ziemi wynikały z tego, że została przeprowadzona we wspólnotach maksymalna liczba podziałów ziemi i przyznawane działki były już zbyt małe aby utrzymać rodziny chłopskie na przyzwoitym poziomie egzystencji– stąd wynikał postulat podziału obszarniczej ziemi (Bazyłow 2008:199).

Poddaństwo pozostawiło w spadku jeszcze jedną bolączkę. Przydzielając wyzwolonym poddanym szczodre obszary ziemi uprawnej (około 5 ha na dorosłego mężczyznę), ustawa emancypacyjna pozostawiła pastwiska i lasy jako własność obszarników. Za poddaństwa chłopcy korzystali tam z prawa wypasu bydła i zbierania drewna na opał i budulec, ale utracili je wskutek rozgraniczenia własności (Pipes 1994:79).

Na przełomie stuleci jedna z najgłośniejszych skarg chłopów dotyczyła niedoboru pastwisk. Chłop musiał mieć dostęp do odpowiednio rozległego pastwiska –idealnie w stosunku jeden hektar pastwiska na dwa hektary ziemi uprawnej, a w najgorszym wypadku w stosunku jeden do pięciu- w przeciwnym bowiem razie nie był w stanie wykarmić swego bydła i koni pociągowych. Również zamknięcie dostępu do lasu powodowało ogromne niedogodności. W 1905 najbardziej rozpowszechnioną formą protestu chłopów był wyrąb drzew.(Pipes 1994:79-80).

Ziemia w obrębie wspólnoty przeważnie nie była dziedziczona. Dziedziczenie występowało jedynie na zachodzie i południu Rosji. Po śmierci bolszaka (choziaina), prowadzącego gospodarstwo, dzielony między rodzinę był jedynie majątek ruchomy a ziemia wracała do wspólnoty i następował ponowny jej podział między męskich członków obszciny.

Sama parcelacja ziemi we wsiach była niezwykle skomplikowana, po części wskutek praktyk gminnych, po części zaś w wyniku poddaństwa. W Rosji przed 1861 rokiem majątek nie był jednolitą plantacją. Zwyczaj nakazywał, by obszarnik dzielił należącą do niego ziemię uprawną na dwie części, z których jedną gospodarstwo poddanego uprawiało dla obszarnika, drugą zaś dla siebie. Z reguły połówki te były przemieszane. Za poddaństwa typowa wieś chłopska, zwłaszcza w guberniach północnych i zachodnich, stanowiła mozaikę długich, wąskich skrawków ziemi: skrawki uprawiane dla obszarnika i uprawiane przez poddanych dla siebie były położone obok. Układ taki, zwany szachownicą pól (czeriespołosica), zachował się po uwolnieniu poddanych. W wyniku podziałów przeprowadzanych w związku ze

zniesieniem poddaństwa grunty, które pozostały własnością obszarnika, a odtąd uprawiane były za pomocą pracy najemnej, często pozostawały wciśnięte pomiędzy działki należące do gminy. Toteż ziemia, jaką później obszarnicy sprzedawali chłopom, pozostawała w dalszym ciągu w rękach nabywców i była przez nich uprawiana obok własności gminnej, ku silnemu niezadowoleniu chłopów należących do wspólnoty, którzy nienawidzili prywatnych działek, nazywali je „babilonami” (wawilony) i dążyli do przeznaczenia ich na nadziały gminne (Pipes 1994:79).

Jak wyglądały działki ziemi w obrębie wspólnoty mówi poniższy fragment:

Dziesięć dziesiątin (27 akrów) Siemionowa składało się z ponad 50 różnych wąskich poletek w różnych miejscach. Pasy ziemi były zdecydowanie zbyt wąskie-niektóre miały nie więcej niż metr szerokości-dla nowoczesnych pługów i bron ; poza tym tracono zbyt wiele czasu na przenoszenie maszyn z pola na pole. Okresowy rozdział poletek nie motywował do użyźniania gleby, ponieważ wszelkie płynące z tego tytułu korzyści mogły przepaść w wyniku kolejnych przydziałów pól. Były małe szanse na wprowadzenie nowoczesnego płodozmianu , gdyż w systemie pól otwartych każdy był zobowiązany trzymać się tego schematu uprawy aby było mogło się paść jednocześnie na ściernisku, i w taki oto sposób zapanował zastój. Było moim marzeniem-pisał Siemionow- aby założyć własne, ogrodzone gospodarstwo z siedmiopolowym płodozmianem; żadnych więcej wąskich poletek (Figes 2009:259).

Jakie były argumenty przeciwko rozpadowi wspólnoty:

- przyznanie niektórym praw własności pozbawił dostęp do ziemi innych dla których stanowiła jedyny środek utrzymania,
- prywatna własność najstarszego likwidowała własność rodzinną. Mógł pozbawić spadku innych członków rodziny,
- chłopi obawiają się, że starszyzna sprzeda ziemię a ich dzieci będą biedować,
- wielu obawiało się, że pozwolenie na wykup ziemi przemieści ją w ręce najbogatszych,
- trudności ze sprawiedliwym rozdziałem szachownicy pól ze względu na ich różną jakość (Figes 2009:260).

Innymi przeszkodami powstrzymującymi wyjście ze wspólnoty było to, że trzeba było:

- płacić odsetki od kredytów bankowych
- zapewnić własne środki transportu, narzędzia, drewno, pastwiska oraz zapasy nasion, które były poprzednio świadczeniem ze wspólnoty
- inne komunalne świadczenia –cerkiew, szkoła, sklepy, i drobne rzemiosło oraz sieć kontaktów sąsiedzkich-stały się teraz niedostępne przynajmniej częściowo.

Do roku 1917 wielu indywidualnych rolników popadło w okropną biedę i było aż nadto skorych do likwidacji gospodarstw, ażeby ponownie przyłączyć się do wspólnoty i uczestniczyć w podziale łupów, kiedy wspólnota wznowiła batalię o szlacheckie majątki (Figes 2009:264)..

Z sześciu milionów indywidualnych podań o połączenie gruntów, które wpłynęły przed rokiem 1915, ponad jedna trzecia została później wycofana przez samych wnioskodawców, głównie z powodu nacisku sąsiadów. Z tych, które zrealizowano (w sumie około miliona indywidualnych konsolidacji gruntów), dwie trzecie musiały zostać przeforsowane przez władze wobec sprzeciwu wspólnoty (Figes 2009:262).

Liczba konsolidacji po początkowym zrywie spadła drastycznie po okresie 1909-1914. Miedzy rokiem 1906 a 1917 około 15% wszystkich chłopskich gospodarstw w europejskiej części Rosji połączyło ziemię w prywatne działki , indywidualnie lub w grupach, co dało w sumie od 27 do 33 % chłopskich gospodarstw w użytkowaniu wieczystym. Większość chłopów gospodarowała w otrubie co dawało prawo dostępu do komunalnych pastwisk i lasów. Chutory były preferowane przez Stołypina, ale mimo to były mniej popularne (Figes 2009:263).

Między 1906 a 1911r. zaprzepaszczono szansę na wciągnięcie chłopstwa do aktywnego udziału w rządzeniu krajem. Reforma Stołypina zmierzająca do ustanowienia samorządowych ziemstw na szczeblu gminy opanowanych przez gospodarujących samodzielnie chłopów została odrzucona.

Stołypin proponował ustanowienie przedstawicielstwa ziemstwa na szczeblu gminy, gdzie prawo wyborcze byłoby raczej oparte na własności a nie na urodzeniu. Likwidowało to dominację szlachty nad chłopstwem co wywołało zdecydowane protesty szlachty, która mogła stracić swą społeczną pozycję panowania nad chłopstwem. Stołypin przegrał walkę o chłopskie ziemstwo i system wiejskiej administracji pozostał w rękach 20000 szlachciców. Gdyby Stołypinowi udało się poszerzyć społeczną bazę samorządu lokalnego na wsi być może nie rozpadłby się tak katastrofalnie, a sowiecka władza nie wypełniłaby społecznej próżni tak skutecznie jak to uczyniła (Figes 2009:251).

Pomiędzy caratem a chłopstwem pozostała zaporą nie do przebycia i przestrzeń zapełnił konflikt interesów.

W wyniku wolnorynkowych reform dochodziło do koncentracji własności ziemi w rękach bogatych chłopów a małorolni uprawiali małe działki ziemi aby przeżyć.

Odziedziczenie po przeszłości rozdrobnienie gospodarki chłopskiej wzmogło się jeszcze bardziej w wyniku przewrotu październikowego: liczba samodzielnych gospodarstw zwiększyła się w czasie pierwszego dziesięciolecia z 16 do 25 milionów, co siłą rzeczy doprowadziło do ukształtowania się czysto konsumpcyjnego charakteru większości gospodarstw chłopskich (Trocki 1991:25) . Jednocześnie dochodziło do koncentracji gospodarstw chłopskich.

Tymczasem już wiosną 1926 roku prawie 60% zboża przeznaczanego do sprzedaży pozostawało w rękach 6% gospodarstw chłopskich (Trocki 1991:26).

Były to prawdopodobnie duże gospodarstwa chłopskie powstałe w wyniku skupowania ziemi od małorolnych i gorzej gospodarujących chłopów. Prowadziło to do rozwarstwienia społeczności wiejskiej i powstania licznej grupy bezrolnej ludności. Spowodowało to reakcję bolszewików i ustanowienie kolchozów i sowchozów wraz ze zniesieniem prywatnej własności ziemi.

Ale wcześniej był wielki kryzys 1920 roku częściowo zawiniony przez bolszewików.

Trudna sytuacja żywnościowa Rosji spowodowana była również terrorem kierowanym przez bolszewików przeciwko chłopom rosyjskim w 1918 roku. Terror skierowany przeciwko tzw. kulakom tj. najlepszym rolnikom spowodował ogromny spadek produkcji rolnej i braki w zaopatrzeniu w żywność ludności Rosji. Kto wie czy nie spowodowało to decyzji o ataku na Polskę w 1920r.?

W 1921 w Rosji zmarło z głodu 5mln ludzi (Pipes 1994:XII).

O przyczynach bolszewickiego najazdu na Polskę mówi odezwa publikowana w Polsce latem 1920 roku (Miłosz 2000:120):

Dlaczego bolszewicy idą na nas?

Czy pamiętacie niemieckie i austriackie „wojska kartoflane”? Nazwano je tak dlatego, że sztab niemiecki, kiedy zbliżał się czas zbioru kartofli, kierował tak ruchami wojsk, żeby one mogły zająć jak najwięcej pól kartoflanych, potrzebnych do odżywienia zgłodniałej armii.

Cała Rosja jest dziś takim „wojskiem kartoflanym”.

Bolszewicy posłyszeli, że w Polsce wypadł w tym roku niesłychany urodzaj i zasmakowało im nasze zboże.

*W Rosji już od trzech prawie lat, a szczególnie od czasu, kiedy tam rządzą bolszewicy, nędza zwiększa się coraz bardziej, ludzie puchną z głodu i umierają po miastach, a po wsiach też nie jest lepiej, bo **chłopu zabierają wszystko co ma**, a i tego jest niewiele, bo nie ma zboża na zasiew i nie ma nawet narzędzi rolniczych, aby uprawić ziemię.*

Bolszewicy chcą się najęść do syta.

Chcą zebrać to żniwo, które się wszędzie tak pięknie zapowiada, że najstarsi ludzie lepszych urodzajów nie pamiętają.

Bandy wygłodniałych obdartusów idą na nas!

Idą one rabować, nie tylko dla siebie, ale i dla całego kraju swego, który bolszewicy doprowadzili do głodu i nędzy.

Niech stanie chłop przy chłopie i odpędzi tę zgłodniałą szarańczę od swych pól i swych stodół. Trzeba się bronić przed tą dziczą bo inaczej nas wszystkich zje.

W 1929 r., kiedy Stalin proklamował przejście do polityki kolektywizacji i likwidacji kulactwa jako klasy, zaczęło się odtwarzanie wspólnoty (na radziecki ład). Na początku lat dziewięćdziesiątych XX w., kolchozy i sowchozy, wbrew przewidywaniom, nie rozpadły się (Heller 2000:700-702).

5.4.1.3.2. Wykorzeniona szlachta i odnoszący sukcesy liberalowie-elity rewolucji burżuazyjnej

Gwałtownie spadające od 1820 do początków XX wieku roku ceny europejskiego zboża oraz uwłaszczenie chłopów zubożyły szlachtę rosyjską. *W połowie XIX stulecia wielu dziedziców zdążyło już popaść po uszy w długi. Do roku 1859 jedna trzecia majątków i dwie trzecie chłopów pańszczyźnianych stanowiących własność ziemskiej arystokracji było oddanych pod zastaw hipoteczny arystokratycznym bankom oraz państwu (Figes 2009:69).*

Ziemiaństwo poważnie podupadło gospodarczo w latach kryzysu rolniczego u schyłku XIX wieku i zwracało się ku ziemstwom, by bronić swoich lokalnych interesów przed centralizującą i uprzemysławiającą się biurokracją Sankt Petersburga (Figes 2009:69).

Ponieważ zubożała szlachta płacąca podatki (około 15% dochodu (Figes 2009:73)) zmniejszyły się też dochody Rosji.

Już od połowy XIX wieku zadłużenie zagraniczne skarbu rosyjskiego rosło osiągając w przededniu I wojny światowej 5,6 mld rubli (Bazyłow 2005:315). Prawdopodobnie duża część tego zadłużenia była spowodowana inwestycjami w infrastrukturę rolną prowadzonymi przez ziemstwa. Prawdopodobnie był to dalekosiężny plan reformy Rosji kontynuowany przez carów. Poprawić to miało położenie chłopów i w perspektywie miało przynieść zwiększenie dochodów państwa. Zaradzić temu zadłużeniu miała reforma wsi rosyjskiej-zniesienie poddaństwa chłopów, która spowodowała wzrost dochodów skarbu rosyjskiego od

350 do 1400 mln rubli. Oznaczało to zubożenie dochodów szlachty o około 1000 mln rubli rocznie i pozbawienie jej odtąd darmowej siły roboczej.

Wyzwolenie chłopów pańszczyźnianych brutalnie wstrząsnęło nie tylko gospodarką, lecz również całą kulturą życia prowincjonalnego ziemiaństwa. Pozbawieni darmowej siły roboczej ziemianie nieuchronnie chylili się ku upadkowi. Cały okres między rokiem 1861 a 1917 można by przedstawić jako powolną śmierć dawnej elity rolniczej, na której odwiecznie opierał się carski system. Dawna rosyjska gospodarka pańszczyźniana w gruncie rzeczy nigdy nie była prowadzona z zamiarem wytwarzania zysków. Szlachta ziemiska zyskiwała prestiż (a czasem również wysoki urząd) na podstawie liczby posiadanych chłopów pańszczyźnianych. System feudalny zaludniał w ten sposób ziemie Rosji.

Załamanie tego systemu społecznego nobilitującego szlachtę, po uwolnieniu chłopów z poddaństwa, zniszczyło świat dobrobytu dawnej elity rosyjskiego narodu. Od tej pory musieli walczyć o byt poddani regułom rynkowym. Otrzymali co prawda w wyniku reformy carskiej znaczne kwoty (*rząd został zobowiązany do wypłacenia obszarnikom zaliczki w wysokości 80% wartości gruntów przekazanych ich byłym poddanym (Pipes 1994:60)*) pochodzące z wykupu ziemi przez chłopów (obciążonych 49-letnimi wysokooprocentowanymi spłatami), ale musieli je rozsądnie inwestować. Jednak szlachta przyzwyczajona wcześniej do próżniaczego życia (Kropotkin 1959) z trudem i z niepowodzeniami przystosowywała się do wymogów rynku. Długi wciąż rosły zmuszając do dzierżawienia lub sprzedaży pozostającej w ich gestii ziemi.

W okresie 1861-1900 ponad 40% gruntów należących do szlachty zostało sprzedanych chłopom, a narastający głód ziemi spowodowany gwałtownym wzrostem liczby ludności doprowadził do siedmiokrotnego wzrostu wartości gruntów. Podobną zwyżkę odnotowano w cenach dzierżawy i do roku 1900 dwie trzecie ziemiańskich gruntów ornych wydzierżawiono chłopom. (...) Nie wszyscy ziemianie ochoczo plajtowali. Wielu z nich rozkręciło interes , przekształcając majątki w dochodowe przedsięwzięcia i właśnie z tych kręgów wyłonili się liberalni przedstawiciele ziemstwa, którzy zakwestionowali autokrację w ostatnich dekadach stuleci (Figes 2009:70).

Powyżej opisane procesy prowadziły do tworzenia się niezadowolonej elity, z jednej strony złożonej z wykorzenionych i zbankrutowanych właścicieli ziemskich, a z drugiej strony niezadowolonych z autokratycznego systemu władzy samodzielnych, prężnych szlachciców , którzy dzięki własnej pracy i pewnej ograniczonej swobodzie odnieśli sukces rynkowy.

Druga poważna reforma z 1864 r. doprowadziła do utworzenia lokalnych zgromadzeń samorządowych zwanych ziemstwami oraz dum miejskich.

Ziemstwa wprowadzały oświatę i reformę na wsi. Jednak jeszcze trudniejszym do rozwiązania problemem dla ziemstw był rosnący sprzeciw rządu centralnego wobec ich działalności za panowania ostatnich dwóch carów. Aleksander III uważał ziemstwa za niebezpieczne wyłęgarnie liberalizmu. Rząd bardzo niepokoiło 70000 profesjonalnych pracowników ziemstw -nauczycieli, lekarzy, statystyków i agronomów – określanych jako trzeci żywioł (Figes 2009:73).

O ważnej roli ziemstw w reformowaniu wsi mówi poniższy cytat:

Większość inicjatyw poprawiających położenie obywateli chłopskich podejmowały nowe organy samorządowe, tak zwane ziemstwa utworzone na szczeblu powiatowym i gubernialnym w 1864r.. Kierowali nimi ziemianie przypominający bohaterów prozy Tolstoja i Czechowa- liberalni, pełni dobrych intencji, marzący o ucywilizowaniu zacofanej wsi. Za pomocą ogromnych środków, które mieli do dyspozycji, zakładali szkoły i szpitale, zapewniali chłopom usługi weterynaryjne i agronomiczne, budowali nowe drogi i mosty, inwestowali w rozwój miejscowego rzemiosła i przemysłu, finansowali programy ubezpieczeniowe i kredyty rolnicze i przeprowadzali ambitne badania statystyczne w celu przygotowania dalszych reform (Figes 2007:172).

Do narastania wrzenia rewolucyjnego począwszy od ruchu dekabrystów przyczyniły się reformy oświatowe oraz prawne zaprowadzone za Aleksandra I, dzięki którym wzrósł zdecydowanie poziom wykształcenia i uświadomienia społeczeństwa, już za Aleksandra II podążającego w kierunku monarchii konstytucyjnej.

Między 1860 a 1914 r. liczba studentów uniwersytetów w Rosji wzrosła z 5000 do 69000(z czego 45% stanowiły kobiety), liczba codziennych gazet zwiększyła się z 13 do 856, zaś liczba instytucji publicznych z 250 do 16000 (Figes 2009:186).

Gdy liberalna i wykształcona część społeczeństwa-głównie członkowie ziemstw i studenci- nabrała większej samoświadomości oraz poczucia swojej kierowniczej roli w polityce, jednocześnie zdała sobie sprawę z ogromnej i przerażającej przepaści - przepaści, która ujawniła się podczas głodu – dzielącej ją od niedożywionych mas (Figes 2009:187).

Reakcyjni ziemianie, próbując przeciwstawić się wpływom chłopów i Żydów w ziemstwach, doprowadzili do uchwalenia w 1890r. ustawy, zakazującej Żydom i chłopskim właścicielom gruntów uczestnictwa w wyborach do ziemstw. Samorządowe ziemstwa podano kontroli gubernatora, a powołani w wyniku kontreformy w 1889 r. naczelnicy ziemscy służyli wiernie carowi aż do 1917 r. (Figes 2009:74). Dwóm tysiącom naczelników tzw. małym carom,

przyznano szerokie uprawnienia wykonawcze i sądowe nad chłopami i mogli się posuwać nawet do publicznej chłosty. Jednak ich władza osłabła po rewolucji 1905 roku. Naczelników powoływano spośród emerytowanych oficerów i pomniejszych synów szlacheckich. Za ich pomocą car chciał przywrócić stary porządek społeczny oparty na sojuszu ze szlachtą. Zawiodło to carski reżim i społeczeństwo rosyjskie na drogę narastającego konfliktu. Autokratyczna reakcja przeciw ziemstwu wykluczyła masy z polityki – uznano chłopów za dzikusów zbyt prymitywnych by odgrywać rolę w polityce. Reforma Stołypina - projekt ustanowienia ziemstwa na szczeblu gminy zdominowanego przez chłopstwo w latach 1906-1911 upadła (Figes 2009:74).

Podobną wizję samodzielnych wspólnot Rosjan miał XIX-wieczny filozof Dymitrij N. Szypow: *Kluczową dla jego liberalnego słowianofilstwa była wizją Rosji jako „kraju z samorządami lokalnymi i autokratycznym władcą na czele”. Wierzył w prastarą więź duchową pomiędzy carem a jego ludem, w związek, który w jego rozumieniu został zerwany wyłącznie przez „samowładztwo biurokracji”* (Figes 2009:188). To spośród nowej elity poddanego rynkowym reformom społeczeństwa pochodziły kadry stawiające na demokratyczną reformę systemu politycznego i społecznego Rosji. Socjaldemokraci dzielili się na mienszewików, uważających, że do przełomu społecznego doprowadzi się oświatą i propagandą, i bolszewików obstających za rewolucją robotniczą w państwie w którym robotnicy stanowili 1,42% narodu. Podstawą ideologii mienszewików była myśl Aleksandr Hercena:

Przedstawiona przez Hercena teoria rewolucji sprowadzała się do jednego centralnego założenia, skoro źródłem wszelkiej wolności jest lud, źródłem ucisku zaś carskie państwo, Rosję może wyzwolić jedynie prawdziwa rewolucja społeczna.(...) Jedynymi demokratycznymi środkami rewolucji jest edukacja i propaganda, pomogą one bowiem ludziom pojąć, co leży w ich najlepszym interesie oraz przygotować ich stopniowo do zadań sprawowania władzy (Figes 2009:158).

Przyczyną zwycięstwa koncepcji rewolucyjnej bolszewików był narastający terror państwowy. W państwie ogarniętym terrorem z trudnością przyjmowano koncepcje ewolucjonistyczne.

W latach 1906-1909 skazano na śmierć ponad 5000 politycznych a 38000 osadzono w więzieniu albo zesłano na katorgę. Na terenach chłopskiej rewolty armia równała z ziemią wioski - zabijała przywódców rewolucji. Między połową października a otwarciem I Dumy Państwowej w kwietniu 1906 r. reżim dokonał 15000 egzekucji zastrzelił i ranił przynajmniej 20000 i skazał na zesłanie 45000.(...) Po powołaniu Dumy narastała przepaść między

konstytucyjnymi ideami liberalnych klas posiadających a socjalno-ekonomicznymi bolączkami mas robotniczych i chłopskich : drogi rewolucji społecznej i politycznej się rozchodziły (Figes 2009:222).

Krwawa Niedziela w styczniu 1905 roku rozpoczęła kulminację krwawych wydarzeń rewolucyjnych tego okresu. Były one pochodną kryzysu klimatycznego związanego z kilkuletnim (1900-1905) gwałtownym ochłodzeniem klimatu, który zapewne wywołał głód na wsi i drożyznę żywności w miastach. Gwałtowność powstań i zamieszek ludowych w Rosji przeraziła liberalną inteligencję, która z przykładu Rewolucji Francuskiej wiedziała, że rewolucja zabija swoje dzieci. Liberalna burżuazja dotąd popierająca ruchy rewolucyjne zmieniła swoją politykę i zaczęła widzieć w carskim represyjnym systemie jedyną gwarancję zapobieżenia krwawej rewolucji. Powstała próżnia polityczna gdyż zrewoltowanym masom zabrakło przywództwa. Lukę tę wypełnili bolszewicy i ich program rewolucji robotniczej.

Ziemiańscy wystraszeni gwałtownością mas chłopskich w rewolucji 1905r. sprzedawali swoje majątki: *miedzy 1906-1914 ziemiaństwo sprzedało chłopom 20% swojej ziemi , w bardziej buntowniczych rejonach 30%* (Figes 2009:231).

Reformatorzy w państwie rosyjskim zaczęli się obawiać mas.

Jak później ocenił Lenin, do roku 1905 stały się jasne trzy rzeczy:

-Bankructwo burżuazji i jej partii liberalnych jako siły rewolucyjnej

-ogromny potencjał rewolucyjny chłopstwa

-zdolność ruchów nacjonalistycznych w rejonach pogranicza do nieodwracalnego osłabienia imperium.

Według Lenina robotnicy mogą ominąć rewolucję burżuazyjną postulowaną przez mienszewików, i objąć władzę w sojuszu z chłopstwem i mniejszościami narodowymi (Figes 2009:235). Była to przytomna ocena aktualnej sytuacji polityczno-społecznej w Rosji.

Najbardziej sfrustrowanymi ludźmi w Rosji była mniejszość żydowska. Prześladowani, dobrze wykształceni i niezwykle solidarni Żydzi byli najbardziej zmotywowaną do obalenia caratu mniejszością. Nadzieja na nowy system społeczny w którym nie byliby prześladowani była wystarczającą nagrodą do poświęcenia się ruchowi rewolucyjnym. To oni stali się czołówką prącą do wykorzystania potencjału rewolucyjnego rosyjskiego ludu.

5.4.1.3.3. Elity rewolucji bolszewickiej. Żydzi a rewolucja rosyjska.

Elitą bolszewików byli rewolucjoniści pochodzący z narodu żydowskiego zamieszkującego Rosję. Również inne odłamy rewolucjonistów były kierowane przez Żydów. Żydzi rosyjscy w dążeniu do zdobycia władzy w Rosji byli popierani przez całą światową społeczność żydowską. Ciekawy jest proces prowadzący do przekształcenia ofiar trwających wieki prześladowań w przywódców i katów ofiar rewolucji. Opisuję ten proces poniżej.

Diaspora żydowska w Rosji liczy obecnie 800000 ludzi ale wielu Żydów rosyjskich wyemigrowało do Izraela i do USA. Prawdopodobnie w Rosji carskiej Żydzi byli liczniejsi bo od wieków uciekali na wschód przed pogromami w zachodniej Europie. Populacja żydowska w 1864 roku, bez Polski, liczyła półtora miliona ludzi. Natomiast razem z Polską było ich: w 1850 roku – 2 350 000, w 1880 roku – już 3 980 000. Od początkowej około milionowej grupy przy pierwszych rozbiorach Polski doszli do 5 175 000 przy spisie w 1897 roku (Solżenicyn 2012:118).

Żydzi rosyjscy mogli być też potomkami dawnego społeczeństwa państwa Chazarów. Tak czy inaczej tworzyli zgodnie ze swoją tradycją zwarte samorządne gminy będące ostoją dla swoich członków. Wieki trudów, wędrówek i bolesnych zmagania z losem uczyniły ich ludźmi przedsiębiorczymi, ale wrażliwymi społecznie. Cechowała ich niezwykła solidarność bowiem nauczyli się, że w zwartej grupie łatwiej przeżyć.

Żyd zawodowo niesprawny był skazany na całkowite upośledzenie. Walcząc o dorównanie lub nawet przewyższenie otaczającej ich chrześcijańskiej większości, Żydzi wytworzyli między sobą silną więź solidarności, prowadzącą w niektórych dziedzinach do powstania mafii zmierzających do wzajemnego wspierania się i eliminacji chrześcijan (Krasuski 1978:97).

O Żydach na ogół nie pisze się w książkach historycznych toteż informacje o ich losach w carskiej Rosji zaczerpnąłem z artykułu „Strefa osiedlenia – ojczyzna środkowoeuropejskiego antysemityzmu” autorstwa Anny Pawlikowskiej –link: <http://www.znak.org.pl/?page1=sylwa&subpage1=sylwa00&infopassid1=758&scrt1=sn>, który ukazał się na łamach biuletynu internetowego Forum Żydzi-Chrześcijanie-Muzułmanie -link do strony Forum <http://www.znak.org.pl/> . Cytuję:

Do strefy osiedlenia weszły tworzone po kolejnych rozbiorach Polski zachodnie gubernie rosyjskie, a także gubernie położone nad Morzem Czarnym. Ukaz oznaczał de facto wysiedlenie Żydów z Rosji. Zasady dotyczące osiedlania się Żydów w Rosji i w dozwolonej dla nich strefie były na mocy owego ukazu niesłychanie surowe i restrykcyjne. Zakazano im zamieszkiwania na wsi (min. prowadzili tam produkcję alkoholu i wyszynk czyli rozpijali chłopów-przypisek autora) i nabywania ziemi, zakaz obejmował też większe miasta. Spowodowało to ogromne przeludnienie w małych miasteczkach, pociągające za sobą brak pracy, nędzę mieszkańców i gwałtowne narastanie antagonizmów narodowościowych. Dziennikarz „Gazety Łódzkiej” zauważa wprawdzie w 1915 r., że „ustawy jednak rosyjskie są podobne do słynnych mostków, które podróżni muszą po obu stronach objeżdżać. Omijanie prawa jest taką samą specyficzną, rosyjską instytucją, jak »samodzierżawie“, »obszczina“ i »knut“. Jednak aby ominąć prawo trzeba było dysponować jakimiś przeliczalnymi „argumentami”, co oznacza, że ogromnej masy Żydów nie było stać na to, aby zdobyć konieczne zezwolenia. Pewne rozluźnienie restrykcyjnych zasad dopuścił w 1810 car Aleksander I. Wielu bogatych żydowskich kupców i wojskowych znalazło się wówczas w Petersburgu czy w Moskwie. Ubożsi zasiedlali coraz liczniej wsie, w których można było rozwijać handel. Coraz bardziej przez palce patrzono też na narastającą liczbę żydowskich studentów na rosyjskich uczelniach. W końcu jednak rosyjskie władze edukacyjne znalazły oryginalne rozwiązanie: minister Oświaty Tołstoj wprowadził kwoty, znane potem jako „numerus clausus” – do gimnazjów nie wolno było przyjmować więcej niż 3 do 6 procent uczniów żydowskich. Nawet jednak ten niewielki napływ Żydów wywołał w rdzennej Rosji silny odruch antysemicki. W roku 1882, podczas wielkiej fali pogromów, car Aleksander III zaostrzył rygory strefy osiedlenia. Podpisane przez niego „Ustawy majowe” zabraniały Żydom osiedlania się na wsiach i w miasteczkach poniżej 1000 mieszkańców. Zakazano też Żydom pełnienia zawodu adwokata. W ramach realizacji carskiego prawa wypędzono ludność żydowską z Sankt Petersburga i Moskwy do strefy osiedlenia. Kolejna fala pogromów miała miejsce w latach 1903-1906. Odpowiedzialność za nie spada na władze Rosji, które inspirowały do nich ludność. Potężną i złowrogą rolę odegrał w trakcie pogromów Związek Ludu Rosyjskiego, osławiona Czarna Sotnia. Był to potężny cios dla żydowskich struktur gminnych, najczęściej pozbawianych wszelkich majątności i możliwości organizowania życia żydowskiego.

Jedynymi większymi grupami ludności opuszczającymi Rosję byli nie-Rosjanie z guberni zachodnich: na 3026000 carskich poddanych, którzy wyemigrowali w latach 1897-1916, ponad 70% stanowili Żydzi i Polacy (Pipes 1994:81).

Emigracja żydowska do USA była prawdopodobnie selektywna. Emigrowały prawdopodobnie rodziny żydowskie uznające dominację kobiety i Talmudu ustnego a pozostawały rodziny poddane władzy mężczyzny i Talmudu pisanego. Różnica między nimi polega na tym, że wtedy kiedy obowiązuje Talmud ustny i rodzina zabije nieudolnego biznesowo syna, męża, ojca to według tego żydowskiego prawa nie ma zbrodni. W Talmudzie pisany przepis ten prawdopodobnie nie występuje. Te różnice w prawie opracowanym przez rabinów ukształtowały całą kulturę żydowską. Dowiedziałem się o tym od pewnego zdesperowanego ortodoksyjnego Żyda warszawskiego, który powiedział mi w 2000 roku po upadku PRL-u i ZSRR : *Żydzi już nie chcą żyć.*

Tak więc widzimy, że w społeczeństwie emigrujących do USA rodzin żydowskich dominowały rodziny stosujące Talmud ustny i ten fakt ukształtował kulturę biznesową Stanów Zjednoczonych, podczas gdy w Rosji sowieckiej pozostała społeczność żydowska stosująca bardziej ludzki, ukształtowany przez mężczyzn Talmud pisany. Późniejsza wrogość pomiędzy Związkiem Radzieckim a USA wynikała z różnych taktyk społecznych, określonych prawem Talmudu, stosowanych przez elity tych państw. Istnieją prawdopodobnie dlatego dwie światowe mafie żydowskie stosujące w praktyce wyznawane przez siebie prawa. Kapitał żydowski powstaje dzięki podatkowi 10% od obrotu płaconego przez członków gminy. Powoduje to zasadę popierania przez tę społeczność lokowania się Żydów na stanowiskach o wysokich dochodach zapewniających wysokie podatki. Wykorzystuje się wszelkie metody aby umieścić członków gmin żydowskich na stanowiskach w administracji państwowej, miejskiej i biznesowej- wszędzie tam gdzie dysponuje się pieniędzmi do wydania. Pieniądze te wtedy wydaje się w firmach kierowanych przez Żydów.

Na przykład w końcowej fazie rządów Edwarda Gierka w Polsce, w polskim przemyśle państwowym, wszystkie działy zaopatrzenia wielkich przedsiębiorstw zostały opanowane przez tzw. moczarowców- żydowską mafię męską. Mafia ta, po upadku PRL-u, preferowała zakupy zaopatrzeniowe lokowane w „swoich” przedsiębiorstwach prowadzonych przez Żydów, którzy opanowali w ten sposób polski handel artykułami przemysłowymi.

Trudno się zatem dziwić, że Żydzi odegrali w ruchu rewolucyjnym tak dużą i znaczącą rolę. Nawet Witte po pogromie żydowskim w Kiszyniowie w 1903r. był zmuszony przyznać, że skoro Żydzi „ stanowią 50% członków partii rewolucyjnych”, to jest to „ winą naszego rządu. Żydzi są zbyt mocno represjonowani” (Figs 2009:104). Car uważał, że 90% Żydów to rewolucjoniści i że pogromy są zasłużone (Figs 2009:222).

W przedrewolucyjnej Rosji miał miejsce ogromny, pięciokrotny w ciągu 100 lat wzrost żydowskiej populacji, a jednocześnie: *największa z Aleksandrowskich reform, dziejowo najbardziej istotna, punkt zwrotny w rosyjskiej historii-wyzwolenie chłopów, zniesienie prawa pańszczyźnianego w 1861 roku-okazała się dla Żydów w Rosji nader niekorzystna, a dla wielu z nich nawet rujnująca. Powszechne zmiany społeczno-ekonomiczne zachodzące w związku ze zlikwidowaniem zależności pańszczyźnianej chłopów [...] znacznie pogorszyły w tym okresie przejściowym sytuację materialną szerokich mas żydowskich. Zmiana społeczna polegała na tym, że przestawała istnieć wielomilionowa, pozbawiona praw i możliwości przemieszczania się, klasa chłopstwa, a przez to relatywnie spadało znaczenie licznych swobód żydowskich. Natomiast zmiana ekonomiczna wyrażała się tak, [...] że uwolniony z zależności chłop [...] mniej potrzebował usług Żyda [...], to znaczy nie musiał już przestrzegać surowego zakazu sprzedawania swoich produktów i kupowania towarów inaczej niż przez wyznaczonego pośrednika (w zachodnich guberniach prawie zawsze Żyda [...])Poza tym obecnie właściciele ziemscy, straciwszy darmową pracę pańszczyźnianą, żeby nie zbankrutować, [...]byli zmuszenie osobiście zająć się swoim gospodarstwem, w którym wcześniej ważna rola przypadła Żydom- dzierżawcom i pośrednikom w różnorodnych sprawach handlowo-przemysłowych. Odnotujmy, że wprowadzany w tych latach kredyt rolny wypierał Żyda [...] jako organizatora finansowej podstawy wiejskiej egzystencji. Rozwój klienckich i kredytowych stowarzyszeń prowadził do wyzwolenia ludzi od tyranii lichwy (Solżenicyn 2012:119), co podcinało korzenie egzystencji żydowskich mas w Rosji i wywoływało ich niezadowolenie z rządów. Carat bezskutecznie wzywał Żydów do:*

osiedlania się na roli przydzielając im żyzne ziemie,

do kształcenia się i asymilacji w społeczeństwie rosyjskim.

Dopiero po wydaniu nowego regulaminu wojskowego w 1874 roku pozwalającego osobom wykształconym na ulgi w służbie wojskowej, nastąpił okres napływu Żydów do szkół powszechnych- średnich i wyższych po to, aby skrócić okres służby, ale także otrzymać

stopnie oficerskie (Solżenicyn 2012:131). W latach siedemdziesiątych XIX wieku ogromnie wzrósł na uniwersytetach odsetek uczących się (pochodzących z burżuazji i inteligencji) Żydów do 9%, a nawet do 31% w Odessie i 42% w Charkowie, co wywoływało niechęć w elitach rosyjskich. Masy żydowskie pozostały wierne chederom i jesziwom (Solżenicyn 2012:132). Po skutecznym zamachu i śmierci Aleksandra II, w sześć tygodni później doszło do pogromów Żydów, jednocześnie na całym obszarze Rosji, co wyklucza raczej inspirację rządu rosyjskiego. Taka akcja byłaby bardzo trudna do zorganizowania w tak krótkim czasie. Żydów przeważnie rabowano.

Wiosną 1881 roku także Łoris-Mielnikow meldował Władcy: U podstaw obecnych zamieszek leży głęboka nienawiść miejscowej ludności do zniewalających ją Żydów (Solżenicyn 2012:153) wywołana prowadzoną przez Żydów lichwą, dzierżawą majątków rolnych, masową sprzedażą alkoholu.

Jednakże obecne antyżydowskie rozruchy [...] niezbicie dowodzą że, pomimo wszelkich starań władz, nienormalność stosunków pomiędzy żydowską a rodowitą ludnością tych miejscowości istnieje jak dawniej. Od czasów złagodzenia prawnych ograniczeń, wykorzystując warunki ekonomiczne, Żydzi wzięli w swe ręce nie tylko handel i przemysł, ale nabyli też znaczne własności ziemskie, "przy czym, dzięki zwartości i solidarności, niemal wszyscy oni, z niewielkimi wyjątkami, skierowali swe wysiłki nie ku zwiększeniu sił wytwórczych państwa, lecz ku eksploatacji głównie najbiedniejszych warstw okolicznej ludności (Solżenicyn 2012:158).

Porewolucyjne szacunki wskazują, że na wsiach żyła jedna trzecia żydowskiej populacji, w miasteczkach także trzecia część, 29% w średnich miastach a 5% w dużych. Restrykcje w ograniczeniu zaludnienia wsi pogarszały warunki bytowe dużej części Żydów. Spowodowało to emigrację.

Na początku 1883 Aleksander III zatwierdził powstanie najwyższej komisji do spraw praw Żydów w Rosji. Brali w niej udział wybitni przedstawiciele rosyjskiego i żydowskiego społeczeństwa. Efektem była konkluzja: *istnieje tylko jedno wyjście i jedna droga- to droga wyzwolenicza i jednocząca Żydów z całą ludnością pod osłoną jednych i tych samych praw* (Solżenicyn 2012:165).

Oferowano wykształconym Żydom stanowiska w administracji carskiej, szczególnie w polskich guberniach (Sołżenicyn 2012:140) co wzbudzało niechęć do nich wśród Polaków. Żydowska wykształcona młodzież w Rosji pragnęła przerwać ten zakłęty krąg niechęci, przeradzającej się momentami w nienawiść do Żydów, i zwróciła się ku służbie ludowi rosyjskiemu aby ulżyć jego doli. Ideały narodnictwa sprzyjały asymilacji i przyswajania rosyjskiego ducha, jednakże młodzi rewolucjoniści napotkali wśród ludu mur niezrozumienia. Pogromy w Rosji w 1881 roku spowodowały przełom w żydowskiej inteligentckiej świadomości i dalsze postępujące zespolenie młodych rewolucjonistów z żydowskimi masami.

Istnieje taki pogląd , że jeśliby w ramach reformy z lat 1861-1863 zlikwidowano strefę osiedlenia, to wszystko w naszej historii potoczyłoby się inaczej [...] Zniósłby Aleksander II te granice i nie byłoby Bundu albo trockizmu! (Sołżenicyn 2012:177).

Jednakże napływ socjalistycznych idei, marksizmu z zachodu, spowodował, że młodzi żydowscy rewolucjoniści nie walczyli o zniesienie strefy osiedlenia lecz marzyli o obaleniu caratu. Młodość jest niecierpliwa i działa nierozważnie, chce burzyć i budować od nowa. Ewolucja carskiego systemu władzy ku oświeconej monarchii władającej zespolonym narodem była wbrew ideologii marksistowskiej wzywającej do burzenia starego porządku. Ideologia marksistowska oparta na fałszywych podstawach teorii Marksa doprowadziła młodych rewolucjonistów żydowskich w zaulek historii, w sytuację bez wyjścia. Dopiero upadek Związku Radzieckiego i upadek komunizmu pokazał prawdę historyczną- droga, którą skierowali się młodzi wykształceni Żydzi była fałszywa, okrutna i nieefektywna. Pokazuje to wagę badań procesu historycznego i niezafałszowanego dyskursu naukowego o naszej przeszłości i przyszłości. Propaganda żydowska w zachodniej Europie zakrzyczała inaczej myślących naukowców i powszechnie przyjęto teorię Marksa o walce klas będącej sprężyną historii. Tymczasem okazuje się, że permanentne kryzysy polityczno-gospodarczo-społeczne wynikają z powodu oddziaływania Słońca i planet na ziemskie środowisko, wywołującego okresowe zmniejszenie produkcji roślinnej na naszej planecie. Przewidział to 200 lat temu Stanley Jewons. Następujące w wyniku tego zjawiska permanentne głody wymuszają na ludzkiej populacji agresywne zachowania prowadzące do rewolucji. To zmiany klimatu i wynikający z nich brak żywności są odpowiedzialne za wybuchy rewolucji. Aby uniknąć nieszczęść w rozwoju naszej cywilizacji należy ostatecznie rozprawić się z teorią Marksa przyjętą przez żydowską społeczność i potwierdzić badaniami naukowymi, że byt

kształtują świadomość a świadomość kształtuje nowy byt, które to stwierdzenie jest efektem moich wieloletnich badań. Należy także przyznać, że **pokojowa ewolucja** systemu społeczno-gospodarczego jest jedyną drogą prowadzącą do wzrostu cywilizacyjnego, rozwoju kultury i społeczeństwa światowego.

Aleksander III po 1887 roku energicznie skierował się w stronę hamowania rosyjskiego żydostwa przez ograniczenia obywatelskie i polityczne, co kontynuował aż do śmierci. Uzasadnione to było udziałem Żydów w ruchu rewolucyjnym i ich antypaństwową postawą. Wyznaczono limity przyjęć Żydów do szkół, które były zwykle rozsądkiem rewolucji (Sołżenicyn 2012:214-215). Car uznawał wyższość intelektualną Żydów nad Rosjanami i limitami wyrównywał szansę gorzej uczącej się młodzieży rosyjskiej. W praktyce nie przestrzegano limitów przyjęć do szkół np. w szkołach żeńskich, specjalistycznych, artystycznych, handlowych, felczerskich, prywatnych. Limity przyjęć do szkół państwowych były jednak dotkliwym ciosem dla pragnącej się kształcić młodzieży żydowskiej. Dyplom uniwersytecki był przepustką do osiedlenia się w guberniach poza strefą osiedlenia. Urzędowo ograniczono także kariery Żydów w adwokaturze, do której byli wyjątkowo uzdolnieni dzięki dobrej pamięci wiekami ćwiczonej na nauce i zapamiętywaniu Talmudu. W carskiej Rosji gnębiono mniejszości religijne czego przykładem są okrutne prześladowania staroobrzędowców, duchoborców, mołokan. Jednocześnie przyznawano Żydom tytuły szlacheckie dziedziczne (196 szlachciców w 1897 roku) oraz niedziedziczne (3371 szlachciców osobistych) (Sołżenicyn 2012:216-223). W 1890 roku odsunięto Żydów od uczestnictwa w samorządach ziemskich, a 1892 od stanowisk administracyjnych w miastach gubernii wewnętrznych. Według spisu z 1897 roku poza strefą osiedlenia mieszkało 9% populacji Żydów rosyjskich (315 000 osób) nie licząc przebywających tam nielegalnie. Dla porównania w Wielkiej Brytanii było dwieście tysięcy a we Francji sto piętnaście tysięcy Żydów (Sołżenicyn 2012:224-225). Warunki przyrodniczo-geograficzne czyniły ziemie rosyjskie trzy razy uboższymi od ziem zachodniej Europy, dlatego Żydom żyło się w Rosji ciężko i niedostatnio w porównaniu z bogatym żydostwem zachodnioeuropejskim. Winą za to obarczano rząd i cara tym bardziej, że wewnątrz żydowska zbyt duża konkurencja powiększała się w strefie osiedlenia w miarę przyrostu populacji. To nie car był winien biedy poddanych a warunki środowiskowe o wiele gorsze niż np. w Europie i USA.

Cesarstwo Rosyjskie posiadało zbyt małe środki aby dobrze zorganizować sprawną administrację państwa, dlatego niezrozumiałe jest dlaczego nie rozwinął się szerzej sprawny lokalny samorząd?

Ani finansowa, ani wykształcona żydowska górna warstwa społeczna ograniczeń strefy nie odczuwała, swobodnie rozlokowując się w wewnętrznych guberniach. 14% żydowskiej ludności miało wolne zawody. W 1905 roku w całej Rosji ponad milion trzysta tysięcy Żydów zajmowało się pracą rzemieślniczą, to znaczy, że mogli mieszkać poza strefą i prowadzić tam także działalność handlową.

Ograniczenia praw osiedlania się Żydów w Rosji zawierało w sobie nader „humanitarną” myśl zabezpieczenia ciemnych chłopów rosyjskich przed wyzyskiem ze strony Żydów, sprytniejszych i posiadających większą wiedzę handlową i kontakty ze światem. Jednak trzeba dostrzec i jasną stronę tego „wyzysku”- to rosyjscy Żydzi zorganizowali eksport jajek, drewna (w latach 1813-1913 wzrósł 140 razy), zboża (milion Żydów rosyjskich zajmował się handlem zbożem) do zachodniej Europy, czym wspierali państwo rosyjskie. Na początku XX wieku Żydzi stanowili 35% kupieckiej klasy Rosji (Sołżenicyn 2012:238). Banki prywatne w Rosji były przeważnie w rękach żydowskich.

W 1896 roku wprowadzono monopol państwa na handel alkoholem usuwając prywatnych szynkarzy (głównie Żydów) i dochody Rosji z tego tytułu wyniosły 285 mln rubli podczas gdy podatki bezpośrednie od ludności wyniosły 98 mln rubli. W wyniku państwowego monopolu alkoholowego sto tysięcy Żydów utraciło źródło znacznych zarobków (Sołżenicyn 2012:231-232).

W 1903 roku wydano zakaz dla Żydów kupowania nieruchomości poza granicami miast i miasteczek. W 1908 roku Żydzi posiadali lub dzierżawili dwa miliony dziesięcin ziemi, a uprawiali w koloniach żydowskich sto trzysta tysięcy dziesięcin. Reformy agrarne Stołypina przekazujące ziemię wyłącznie w ręce tych, którzy je obrabiają własnymi rękami naruszyły interesy pewnej wpływowej części Żydów (Sołżenicyn 2012:234). Stołypina zastrzelił żydowski rewolucjonista Bogrow, którego ojciec był bogatym przedsiębiorcą.

Tymczasem rosyjskie żydostwo właśnie w tych dziesięcioleciach, od lat 70.XIX wieku do początku XX wieku, przeżywało przyspieszony rozwój, niewątpliwy rozkwit swych elit

umysłowych, dla których za ciasna stawała się już nie tylko strefa osiedlenia, ale i granice rosyjskiego imperium (Solżenicyn 2012:240). Przewaga intelektualna i biznesowa Żydów rosyjskich nad rdzennie rosyjską elitą podsunęła im myśl o przejęciu władzy w imperium rosyjskim. Myśl ta była konsekwentnie realizowana przy pomocy europejskiego i amerykańskiego żydostwa. Trzeba było najpierw skończyć z caratem a potem zabrać się do eliminacji elit rosyjskich. Zadanie to wykonano kosztem milionów ofiar. Powstało państwo według Żydów idealne- Związek Radziecki. Historia jednak płała figle i przyszedł czas eliminacji rewolucyjnych elit żydowskich niszczonej przez Stalina i jego kompanię.

Myśl o opanowaniu Rosji była też spowodowana nasilającym się w Europie zachodniej i Stanach Zjednoczonych antysemityzmem wywołanym postępującą pod koniec XIX wieku (i na początku XX wieku) drożyzną żywności i opanowaniem przez Żydów najbardziej dochodowych profesji. Zjawisko biznesowej dominacji Żydów było spowodowane ich niezwykle solidarnością w tworzeniu grup zakupowych dla wynegocjowania korzystnych cen u dostawców (w tym celu jeden wybrany kupował dla innych Żydów), następnie kontrolowanie sprzedaży wybranego przedsiębiorstwa, przejmowanie tego dostawcy i opanowywanie w ten sposób całych gałęzi przemysłu, handlu i usług. Sytuowało to Żydów na szczycie drabiny społecznej i spychało na margines rodzime elity co wywoływało niechęć i samoobronę w postaci antysemityzmu. Było to ilustracją kolejności procesów koła życia odkrytego przeze mnie, w którym zagrożenie powoduje przyrost wiedzy a potem wzrost etyki-solidarności międzyludzkiej, która daje siłę-energię życiu. Żydzi byli zagrożeni rosnącymi prześladowaniami, spowodowało to ich pęd do wykształcenia zapewniającego pozycję społeczną, co zaowocowało silniejszym poczuciem więzi pomiędzy młodą inteligencją a masami żydowskimi. Dało to niesamowitą siłę narodowi żydowskiemu, który zbudował nowe, sprawiedliwe w ich mniemaniu, państwo. Wzrost żydowskich przewag był spowodowany nieustannym zagrożeniem ze strony chrześcijańskich prześladowców i był reakcją na antysemityzm. W ciągu wieków prześladowań Żydzi aby przetrwać biologicznie utworzyli restrykcyjny dla żydowskich mężczyzn system społeczny. Mężczyzna żydowski niezdolny do utrzymania rodziny był truty na rozkaz rabina czy kahału przez matkę, żonę lub córkę. Mężczyźni żydowscy broniąc się, utworzyli męską światową mafię dla wspierania się w biznesie, co pozwalało im zachować życie. Byli zmuszeni do bogacenia się pod groźbą śmierci z rąk kobiet żydowskich. Aby to osiągnąć truli, zabijali swych konkurentów lub przejmowali ich majątki za pomocą małżeństw. Mafia męska jest obecna również w Kościele katolickim zapewniając księżom bezpieczeństwo materialne i uwolnienie od stosujących

zbrodnicze prawo rodzin. Homoseksualizm jest reakcją na zagrożenie ze strony morderczych kobiet i potomstwa oraz samoobroną mężczyzn przed degradacją w nieetycznym społeczeństwie.

Żyd zawodowo niesprawny był skazany na całkowite upośledzenie. Walcząc o dorównanie lub nawet przewyższenie otaczającej ich chrześcijańskiej większości, Żydzi wytworzyli między sobą silną więź solidarności, prowadzącą w niektórych dziedzinach do powstania mafii zmierzających do wzajemnego wspierania się i eliminacji chrześcijan (Krasuski 1978:97).

Teoria rewolucyjna Marksa, ustanawiająca własność państwową zamiast prywatnej, zwalniała mężczyzn żydowskich z szaleńczej walki o majątek i obiecywała im bezpieczne państwowe pensje. Żydzi rosyjscy po zwycięstwie rewolucji bolszewickiej mieli dość władzy w Rosji aby zorganizować państwowy przemysł służący wszystkim Rosjanom oraz uczynić świeckim państwo. Ofiarowali swoją niezwykłą przedsiębiorczość swemu wymarzonemu państwu i zbudowali w krótkim czasie prawdziwą przemysłową potęgę. Brak jednak było mechanizmów rywalizacji w sowieckim systemie gospodarczym co przyniosło technologiczne zacofanie. Rosja jednak nadal ma solidne podstawy do tego aby szybko wkroczyć na ścieżkę innowacji i zreformować swój system społeczno- gospodarczy. Trzeba docenić to, że Żydzi tworząc Związek Sowiecki porzucili rolę bogaczącą się kosztem społeczeństwa warstwy społecznej na rzecz służby swoimi umiejętnościami narodowi rosyjskiemu. Osiągnęli wielkie sukcesy w cywilizowaniu tego ogromnego, ale bardzo biednego państwa. Mogą je osiągać dalej, ale trzeba im w tym dopomóc. Ich państwo dające bezpieczeństwo socjalne narodowi upada bo okazało się niewydolne. Przywrócono więc z konieczności w Rosji dawny system gospodarczy dający władzę oligarchii i mafii żydowskiej. Ja proponuję zmienić w tym systemie tylko zasady dziedziczenia, żeby dziedziczyła po tych mafijnych dorobkiewiczach wspólnota lokalna lub społeczeństwo rosyjskie jako ogół. Inaczej mówiąc, chwalebne jest wzbogacić się, ale wszystko co się w życiu zdobyło trzeba zwrócić społeczeństwu zyskując odpowiednią rentę bądź emeryturę. Pozwoli to na stworzenie cywilizowanego i efektywnego systemu społeczno-gospodarczego w Rosji. Żydzi wiele się wycierpieli i dojrzeli duchowo pod wpływem ciągłych prześladowań ze strony chrześcijan.

Z tego płynie wniosek, że zwrócenie się ze zrozumieniem i miłością do Żydów pozbawi ich tendencji do alienacji ze społeczeństwa otaczającego. Zwrócenie się z miłością do wrogów wpływa z nauk Jezusa Chrystusa i jest podstawą chrześcijaństwa, zatem: Chrześcijanie!!! Kochajcie Żydów, jeżeli chcecie ich nawrócić!!!!.

Żydzi już wcześniej mogliby przyjąć chrześcijaństwo i wtopić się w społeczeństwo rosyjskie. Było to dla nich niemożliwe ze względu na to, że nikt w tym społeczeństwie nie przestrzegał nauk Chrystusa będących podstawą chrześcijaństwa. Chrześcijaństwo rosyjskie (i polskie też !) polegało na kultywowaniu ceremoniału, było formą kultu bóstwa bez obowiązujących wymogów stosowania w codziennym życiu nakazów Jezusa. Tymczasem Żydzi mieli swój własny system etyczny-Torę i Talmud wymuszające powszechne cnotliwe codzienne życie. Jak porzucić taki system na korzyść nie przestrzeganego systemu chrześcijaństwa? Jak żyć w niemoralnym rosyjskim społeczeństwie korzystającym z nieskutecznego (w tym biznesowo!!!) systemu etycznego chrześcijaństwa? Żydzi widzieli w chrześcijaństwie duży potencjał. Wyrósł on przecież z ewolucji judaizmu. Narodnicy żydowscy nieśli Ewangelię w lud rosyjski ale ten ruch zamarł po pogromach w 1881 roku. Rosjanie nie potrafili wybaczać Żydom wbrew naukom Cerkwi. Cała sztuka polega na tym, żeby zwykłych ludzi przekonać do stosowania nauk Chrystusa. Do tej pory to się nie udawało. Zaproponowałem dla Polski Program Partii Dekalogu, który może pozwolić na usprawnienie chrześcijaństwa, i może on służyć praktycznie każdemu społeczeństwu, również rosyjskiemu. Jestem przekonany, że program ten uczyni prawdziwie chrześcijańskimi narody Europy, Rosji i świata. Można go znaleźć w aktualnej wersji w następnych rozdziałach mojej książki.

W czasie gdy trwał rozkwit żydowskich rosyjskich elit intelektualnych wzrastała żydowska emigracja do Stanów Zjednoczonych do których przybyło w latach 1881-1914 78,6% Żydów (około półtora miliona osób) opuszczających Rosję (Sołżenicyn 2012:244). Emigracja była spowodowana postępującym ubożeniem ludu rosyjskiego wynikającym z kryzysu klimatycznego powodującego małe plony i drożyznę żywności. Ubożenie ludu rosyjskiego przyniosło kryzys gospodarczy rujnujący żydowskie interesy oraz wzrost poziomu agresji chłopstwa na przeludnionej wsi rosyjskiej. Kryzys klimatyczny potęgował się ku przełomowi wieków i na początku XX wieku i zaznaczał się również w Europie zachodniej drożyzną żywności. Skutkowało to rosnącą inflacją, wzrostem napięcia i agresji w społeczeństwach europejskich objawiających się rosnącym antysemityzmem, co w efekcie doprowadziło do I wojny światowej.

Istotne dla ustalenia przyczyn prześladowania Żydów w Rosji jest ustalenie zasięgu wpływów Cerkwi prawosławnej. *Cerkiew utraciła w drugiej połowie XVIII wieku sporą część swoich ziem na rzecz państwa a armia 100000 parafialnych duchownych i ich rodzin była utrzymywana przez państwo* (Figes 2009:77-104). Widać z tego cytatu, że Cerkiew miała

największy aparat propagandowy i najlepszy dostęp do ludu ze wszystkich carskich instytucji. Ten sojusz cara i jego potężnej tuby propagandowej - Cerkwi odegrał swoją rolę w prześladowaniu zaradnych i zorganizowanych w samorządne gminy Żydów. Cerkiew uczyła przecież, że Żydów należy winić za śmierć Chrystusa. To oni byli tą solą w oku, obcym, który dlatego, że bardziej zaradny od przeciętnego Rosjanina, był często obiektem niechęci ludu. Żydzi sądzili, że pogromy były wywoływane przez carski aparat w czasach kryzysu, gdy był potrzebny kozioł ofiarny dla odwrócenia uwagi ludu od socjalno-ekonomicznych problemów, że wywoływano pogromy żydowskie dla rozładowania agresji tłumów. Mając przecież wewnętrznego wroga na którym może się skupić agresja tłumów łatwiej jest rządzić. Jednak to nie jest przypadek, że fale pogromów występowały w latach kryzysów klimatycznych, które przeradzały się w kryzysy głodowe i wzrastała liczba zamieszek. Pogromy zawsze wybuchały na południowym-zachodzie Rosji a nigdy w północnej, środkowej i wschodniej Rosji. Przykładem może być Holokaust polsko-żydowski podczas powstania Chmielnickiego, które wybuchło prawdopodobnie z powodu gwałtownych susz na Ukrainie w tamtym okresie. Przecież tam nie było prześladowcy, nie było caratu, a Polacy byli tak samo mordowani przez mieszkańców Ukrainy jak Żydzi.

Żydzi nie mieli dokąd uciekać bo wszędzie byli prześladowani. Nie chcieli żyć w takim upodleniu na jakie skazywało ich carskie państwo. Jedyną radą było zmienić system społeczny. Ewolucyjna droga wymagała czasu a oni nie chcieli już czekać. Rewolucja Francuska była dla nich wzorem. Nic dziwnego, że wśród Żydów było tak wielu rewolucjonistów zwalczających system carski. Oni byli elitą bolszewików i nie wahali się stanąć na czele rewolucji porzucając swoją żydowską tożsamość. Nie bali się terroru rewolucji tylko stanęli na jego czele. Nie mieli nic do stracenia a wszystko do wygrania. Mieli motywację.

Pogrom w Kiszyniowie w 1903 spowodował przełom w świadomości żydowskiej i zainicjował utworzenie uzbrojonych grup samoobrony. Wywołało to prowokującą lud rosyjski zmianę postawy Żydów wobec państwa rosyjskiego. Cara i rząd obwiniano o prześladowanie i prowokowanie incydentów antyżydowskich i otwarcie wzywano do ich obalenia. Wywoływało to wrogą reakcję praworządnych ludu rosyjskiego widzącego w carze obrońcę przed żydowskim przemożnym uciskiem. W tamtym okresie rząd rosyjski starał się o duże pożyczki w międzynarodowych bankach opanowanych przez żydowską finansjerę. Zatem trudno go oskarżyć o bezmyślność i jednoczesne organizowanie pogromów

żydowskich na terenie Rosji, które uniemożliwiały zaciągnięcie pożyczek u żydowskich bankierów. Carska siła wewnątrz Rosji była zbyt słaba by opanować nielicznych rewolucjonistów i zdecydowanie zbyt słaba by zapanować nad agresją ludu rosyjskiego wynikającą z kryzysu żywnościowego i gospodarczego. Lud rosyjski sam z siebie wywoływał pogromy Żydów broniąc się przed agresją rewolucjonistów żydowskich niszczących odwieczny porządek carskiego państwa. W 1905 roku w ciągu trzech dni fala pogromów przeszła przez strefę osiedlenia (Sołżenicyn 2012:312).

Lew Tolstoj powiedział: Nie wierzę, że policja podburza ludzi [do pogromów]. I o Kiszyniowie i o Baku tak mówili[...]. To było brutalne wyrażenie woli narodu[...]. Naród widzi przemoc rewolucyjnej młodzieży i przeciwdziała jej (Sołżenicyn 2012:314).

Podobnie tłumaczył Szulgin w Dumie Państwowej: Ludowy samosąd jest bardzo rozpowszechniony w zarówno w Rosji jak i w innych krajach[...]. Pouczający obraz prezentuje pod tym względem [...]Ameryka, gdzie samosąd występuje pod nazwą „sądu Lyncha” [...]. Ale jeszcze groźniejsze zjawisko zaistniało w ostatnim czasie u nas na Rusi – to ten samosąd, który określa się jako żydowskie pogromy! Kiedy władza zastrajkowała, kiedy najbardziej oburzające zbrodnie przeciwko uczuciom narodowym i narodowym świętościom pozostawały całkowicie bezkarne, wtedy ludzie pod wpływem żywiołowego gniewu sami zabrali się do sądenia. Rozumie się samo przez się, że, jak to bywa w takich przypadkach, naród nie jest w stanie oddzielić winnych od niewinnych i, przynajmniej w naszych krajach, wszystko zwał na Żydów. Spośród nich ucierpiało niewielu winowajców, ponieważ ci akurat nader sprytnie uciekali za granicę, skrzywdzono natomiast całą rzeszę zupełnie niewinnych osób (Sołżenicyn 2012:314).

W.Szulgin proponował, w 1907 roku, z trybuny Dumy Państwowej, by stwierdzić w uchwale, że [...] zachodnia połowa Rosji, od Besarabii do Warszawy, kipi nienawiścią do Żydów, których uważa za głównych sprawców wszystkich nieszczęść (Sołżenicyn 2012:321).

Prawosławne duchowieństwo było słabe i dawno stłamszone przez władzę i nie potrafiło przeciwstawić się pogromom:

Duchowieństwo nie potrafiło nawet doprowadzić do tego by na przedzie tłumów gromiących Żydów nie chwiały się krucyfiksy i kościelne chorągwie (Sołżenicyn 2012:315).

W latach 1905-1907 do samych Stanów Zjednoczonych wyemigrowało z Rosji 235 tysięcy Żydów (Solżenicyn 2012:321). Jednocześnie żydowska młodzież kształciła się na potęgę próbując uzyskać szansę na wydostanie się z zagrożenia w strefie osiedlenia.

W 1905 roku żydowskich studentów było w Rosji 2247 (9.2%), w 1906 roku było ich 3702 (11,6%), a w 1907 roku-4266 (12%) (Solżenicyn 2012:322). Pęd do wykształcenia stał się charakterystyczną cechą młodzieży żydowskiej bo wykształcenie łagodziło służbę wojskową, dawało prawo osiedlenia w całym imperium i często wolny zawód zapewniający dobre utrzymanie. Był ucieczką od biznesu grożącego plajtą a dzięki dobrej pamięci u Żydów ułatwiał karierę naukową. Wykształcenie ułatwiała Żydom zdobycie dobrej pozycji zawodowej w społeczeństwie gojów. Dlatego w XX wieku co siódmy noblista na świecie był Żydem.

Trzeba jednak pamiętać, że w latach 1905-1907 w Rosji masowo odbywały się także okrutne pogromy szlachty i było ich więcej niż żydowskich. Agresja ludu zwracała się przeciwko wszystkim ciemierzcom.

Żydzi wspierali wszystkich wrogów Rosji, w tym Japonię w wojnie 1905 roku. Żydowski najpotężniejszy amerykański bankier Jakub Schiff udzielił Japonii 200 mln dolarów kredytu na potrzeby wojenne, gwarantował japońskie zobowiązania zaciągane w Europie i w tym samym czasie torpedował starania Rosjan o kredyt (Solżenicyn 2012:271-272). Finansował także ruch rewolucyjny w Rosji. Rosyjskie żydostwo w ścisłym porozumieniu z międzynarodowym organizowało światowe kampanie prasowe dyskredytujące cara i rząd rosyjski. Nowe zlaicyzowane wykształcone pokolenie żydowskich rewolucjonistów ujawniło się na przełomie wieków. Tworzono nową siatkę organizacyjną i grupy bojowe prowadzące terror wobec organów państwa. Działania te były wspierane przez Austro-Węgry, Niemcy, Stany Zjednoczone, Japonię, Turcję w celu osłabienia władzy cara i doprowadzenia do wewnętrznych zamieszek osłabiających silne wtedy jeszcze państwo rosyjskie. Lenin i grupa rewolucjonistów rosyjskich została przewieziona do Rosji przez niemieckie władze, dla zorganizowania rewolucji i sabotowania działań władz caratu, co zmierzało do ustanowienia pomiędzy Rosją a Niemcami separatystycznego pokoju. Hasła pokojowe Lenina z którymi kierował się do mas były wtedy populizmem, lecz jednak miały wielki humanistyczny sens w zaprzestaniu okrutnej wojny.

W marcu 1917 roku znany adwokat O.O.Gruzenberg z pasją i zaangażowaniem wypowiedział przed przywódcami Rządu Tymczasowego oraz Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich słowa: Hojnie oddaliśmy rewolucji ogromny „procent” naszego narodu, prawie cały jego kwiat, prawie całą młodzież [...] I kiedy w 1905 roku rewolucyjny lud powstał, w jego szeregach z niepokonaną siłą popłynęli niezliczeni żydowscy bojownicy (Sołżenicyn 2012:283).

Nikt nie umie zbić twierdzenia, że Żydzi istotnie dopomogli Leninowi w zorganizowaniu rosyjskiego proletariatu i w doprowadzeniu go do zagarnięcia władzy. Dowodzą tego nazwiska pierwszych komisarzy naczelnych oraz statystyka administracji bolszewickiej w r.1917-18: 448 Żydów, 30 Rosjan, 34 Łotyszów, 22 Ormian, 12 Niemców, 3 Finnów, 2 Polaków, 1 Czech, 2 Gruzinów, 1 Madjar.

Później obraz się zmienił i obecnie na miejscu Żydów widzimy tubylców z Kaukazu (pisane w 1930 roku*). Wiemy, że Żydzi dopomogli Leninowi swymi pieniędzmi lecz wiemy też, że zamachy na Lenina, Trockiego, Urickiego, Wołodarskiego i Joffego były zorganizowane i wykonane przez Żydów. Wiemy, też o wyklęciu, rzuconym przez rabinów na Trockiego, Zinowiewa, Kamieniewa, Urickiego, Wołodarskiego, Parnusa-Gelfanda. Tego faktu nie mogłem przemilczeć, bo dowodził on bierności Rosjan i ruchliwości oraz silnej organizacji wewnętrznej żydowskiej „diaspory”, która obecnie ścigana jest i tępiąca przez nowe czynniki, wchodzące w skład rządu Rosji sowieckiej (...) Istotnie, bolszewicki sztab otrzymał przez Szwecję od niejkiej Sumenson znaczne sumy w złocie, co zostało stwierdzone przez komisję śledczą gen. Riezanowa i o czym pisały wszystkie gazety rosyjskie, francuskie, angielskie. Śledztwo wykryło, że sumy te wychodziły z kasy spartakusowców, kierowanych przez Liebknechta, z którym mieli stosunki tajemne Jakub Schiff, Kuhn, Loeb, Maks Warburg, i inni bankierzy, należący do wszechświatowej finansjery żydowskiej. Natomiast na związek tych żydowskich działaczy ze sztabem Wilhelma II nie wskazywali ani gen. Riazanow, ani Milukow, Nabokow czy Kierenski (Ossendowski 1930: fragment Postscriptum).

Polityka carska wobec Żydów miała ogromny wpływ na wzrost antysemityzmu na ziemiach polskich, które stawały się terenem ostrej walki ekonomicznej między uciekającymi od prześladowań Żydami a rdzenną ludnością. Zasady strefy osiedlenia, wprowadzone przez Katarzynę II i twórczo rozwinięte przez jej następców, obowiązywały aż do rewolucji lutowej 1917 r.

Litwacy - Żydzi rosyjscy przybyli do Polski, byli wrody Państwu Polskiemu (Róžański 2007:165). Pewne wytłumaczenie tej wrogości wynika z traktowania polskich Żydów w Polsce. Byli oni zatrudniani do pomnażania pieniędzy Kościoła Katolickiego i zabijani gdy ponosili finansowe straty zubażające polski Kościół. Litwacy wiedzieli o tym i nienawidzili Państwa Polskiego za tolerowanie takich praktyk. Były one możliwe dlatego, że były wygodne dla kahałów dysponujących ogromnym majątkiem kościelnym i dla hierarchii Kościoła Katolickiego osiągającego ogromne dochody z pożyczania pieniędzy na procent gminom żydowskim. Praktyki te prawdopodobnie trwają po dziś dzień nie tylko w Polsce.

Powyższe informacje są wyjaśnieniem dlaczego na czele rewolucji bolszewickiej stanęli ludzie genetycznie wywodzący się z narodu żydowskiego, wykreowani przez wieki prześladowań i antysemityzmu chrześcijan nie umiejących w praktyce stosować nauk Chrystusa, pozbawieni złudzeń co do natury ludzkiej i oddaleni od Boga, któremu nie umieli wybaczyć nieustannej od wieków udręki, pragnący wziąć swój los w swoje ręce, bezlitośni i inteligentni w posługiwaniu się terrorem, aby tylko wyzwolić się od panowania znenawidzonego caratu. Losy Żydów, w tym Żydów rosyjskich, są przykładem efektu antagonizmów między ludźmi wynikających z istnienia różnych religii tworzonych przez elity narodów. Wzywam te elity do dialogu, który na pewno doprowadzi do ustanowienia nowej uniwersalnej religii światowej. Mój głos w tej bardzo ważnej sprawie zawarłem w krótkim tekście pt. Nowa etyka umieszczonym na portalu Eioba.pl-link: <http://www.eioba.pl/a/43bg/nowa-etyka>

5.4.1.3.4.Zrozumieć bolszewików.

W Rosji porewolucyjnej było około 150 mln ludności z czego 120 mln to byli chłopci co opisuje Stanisław Przybyłowski w książce „Chłopi pod panowaniem bolszewickim”.

Tak wielka liczba chłopów była min. efektem wcześniejszego panowania systemu feudalnego, gdzie szlachcic był premiiowany za liczbę poddanych i zmierzał do maksymalnej ich liczby. Struktura społeczna wywoływała ogromne upośledzenie chłopów bowiem popyt na produkowaną przez nich żywność był bardzo mały- było tylko 30 mln jej odbiorców.

W tym kontekście działania zmierzające do zmniejszenia liczby chłopów lub zwiększenia liczby ich klientów były ze wszech miar pożądane. Bolszewicy przyjęli optymalny program tej zmiany prowadzący do poprawy bytu całego narodu rosyjskiego, bowiem zaplanowali redukcję liczebności warstwy chłopskiej i zwiększenie liczby mieszkańców miast.

Realizacja planów odbywała się za rządów Józefa Stalina, który forsował industrializację kraju przy jednoczesnym przymusowym organizowaniu wielkich państwowych i spółdzielczych gospodarstw rolnych. Pierwsze powodowało przyrost mieszkańców w miastach gdzie budowano wielki przemysł, a drugie zmniejszało zapotrzebowanie na siłę roboczą w rolnictwie powodując jej odpływ do miast. Proces ten, choć mający humanistyczne przesłanie, powodował wielkie cierpienia w przeobrażającej się warstwie chłopstwa rosyjskiego zmuszając ją do porzucenia odwiecznego sposobu życia i przeniesienia się do miast oraz zatrudnienia się w przemyśle. Przy jego realizacji zginęły miliony ofiar.

Skutkiem było wzbogacenie się Związku Radzieckiego, ponieważ mniejsza liczba rolników produkowała żywność dla większej liczby pracowników przemysłu i reszty gospodarki, co zwiększało dochód narodowy.

Podobny proces tylko naturalny, wymuszony procesami przyrodniczymi, odbywał się w Anglii i Europie Zachodniej na przestrzeni kilku wieków tj. od XV do XIX wieku.

Wielowiekowe ochłodzenie klimatu nazwane Małą Epoką Lodową spowodowało popyt na ciepłą odzież. Postęp techniczny i popyt na ciepłą odzież spowodował od początku XVI wieku rozwój w Niderlandach przemysłu sukienniczego produkującego tkaniny wełniane. Wywołało to wzrost zapotrzebowania na wełnę i wzrost hodowli owiec. Szczególnie sprzyjające warunki do hodowli owiec panowały w Anglii, której wilgotny klimat sprzyjał przyrostowi traw czyli głównej paszy owiec. Opłacalna hodowla owiec zainteresowała w Anglii przedstawicieli bogatego mieszczaństwa, które zaczęło kupować podupadłe majątki ziemskie. Przekształcanie ich w zyskowne przedsiębiorstwa kapitalistyczne spowodowało zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie zmieniającym swój charakter z feudalnego w wolnorynkowe. W dawnym systemie rolnym znaczenie pana feudalnego zależało od liczby poddanych znajdujących utrzymanie w jego posiadłości. W systemie wolnorynkowym znaczenie biznesmena zależało od zgromadzonego kapitału i zysku przedsiębiorstwa.

Wzrost liczby właścicieli ziemskich nastawionych na zysk spowodował zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie i odpływ wolnych pracowników do miast gdzie rozwijał się przemysł zasilany napływającą ze wsi tanią siłą roboczą. Popyt na mechanizację ze strony nowoczesnego rolnictwa pobudzał rozwój przemysłu co wywoływało ciągłą przemianę składu społecznego ludności Anglii i w konsekwencji przyrost ludności miast i zmniejszenie populacji ludności wiejskiej. Powodowało to przyrost dochodu narodowego i bogacenie się zachodnio europejskich społeczeństw.

Podobny proces bolszewicy przeprowadzili w kilkadziesiąt lat co należy nazwać jednocześnie ich tragedią i sukcesem. Tragedią bo wywołał on ogromne cierpienia w narodzie rosyjskim, a sukcesem bo doprowadził do ogromnego unowocześnienia tego zacofanego i biednego kraju.

Współcześnie aby wykorzystać potencjał Rosji zbudowany przez bolszewików należy zwiększyć liczbę ludności wiejskiej dekoncentrując rolnictwo rosyjskie i wprowadzając w nim nowoczesną odmianę rolnego systemu feudalnego premiującego przecież przyrost liczby poddanych i wzrost produkcji żywności. Zatrzyma to proces depopulacji Rosji i zwiększy produkcję tak potrzebnej na świecie i w Rosji żywności. Zwiększy to także popyt na wyroby rosyjskiego przemysłu.

Podobny zabieg trzeba przeprowadzić w Europie a potrzebnych Rosji i Europie rolników trzeba przesiedlić z przeludnionej Azji. Jest to mój sposób rozwiązania problemów kontynentu euroazjatyckiego.

5.4.1.4.Podsumowanie rewolucji rosyjskiej

W pracy niniejszej starałem się wykazać szacunek do autorów przytaczanych cytatów.

Bez ich żmudnej pracy badawczej nie byłbym w stanie udowodnić moich tez.

Odpowiednie ułożenie cytatów wskazywało kierunek mojego myślenia o rewolucji w Rosji.

Rozważania o wpływie klimatu na proces gospodarczy i polityczny rozpoczęły się niedawno.

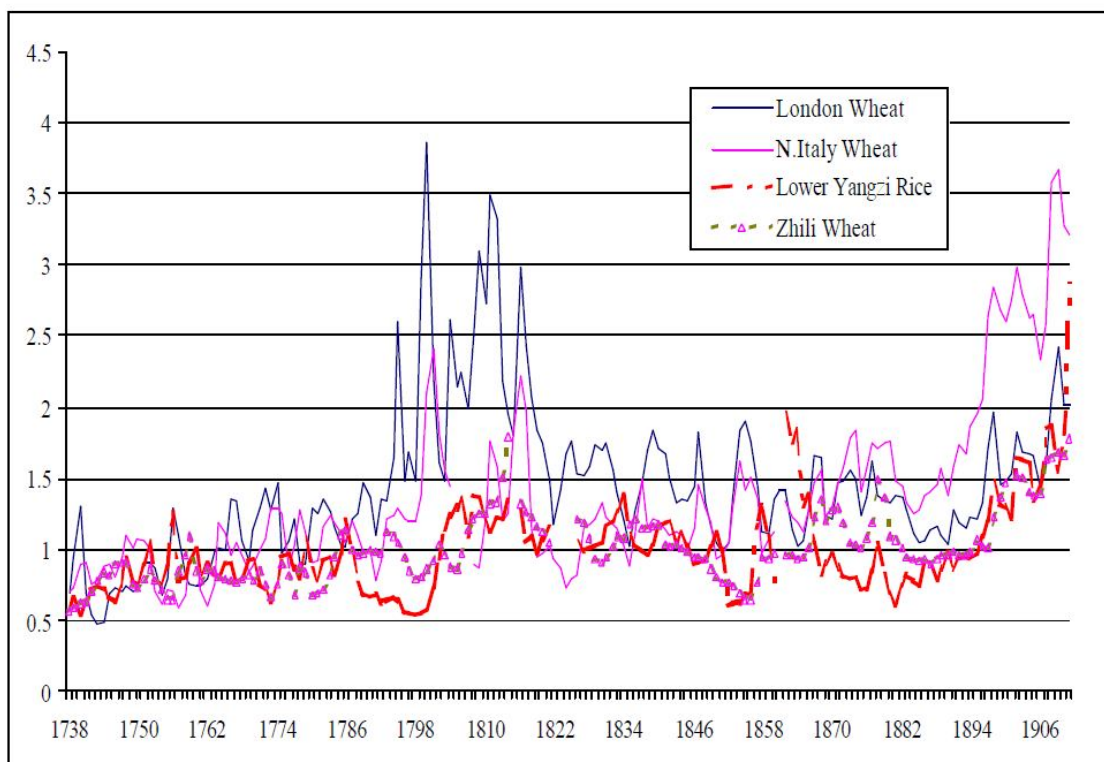
Nasi XX-wieczni poprzednicy nie zdawali sobie sprawy z jego przemożnego oddziaływania i cykliczności. Z kryzysów klimatycznych brały się powtarzalne kryzysy głodowe a z nich konflikty polityczne i społeczne. Carat starał się ze wszystkich sił zaradzić tej cyklicznej biedzie jakiej doświadczały jego poddani o czym świadczy poniższy cytat:

W listopadzie 1906r. „wybuchła” bardzo kłopotliwa dla rządu, drażliwa i niepożądana w tym okresie „ Sprawa Hurko-Lidval”, jak ją powszechnie nazywano. Była to jedna z największych afer finansowych w carskiej Rosji. Szczególnej pikanterii dodawał tej sprawie fakt, że głównym oskarżonym stawał się wiceminister spraw wewnętrznych Włodzimierz Hurko. Hurko był głównym kierownikiem i koordynatorem akcji pomocy dla guberni dotkniętych klęską głodową. (...) Z dokładnych obliczeń wynikało, że trzeba zakupić i dowieźć do głodujących guberni około 40mln pudów zboża (tj. 665 200 ton) tyle więc zamówiono w różnych przedsiębiorstwach , które przeprowadzały sukcesywnie swoje dostawy zgodnie zresztą z powziętymi założeniami i ułożonym planem (Bazyłow 2008:184-185). Eryk Leonard Lidval, obywatel szwedzki, dostał zamówienie od ministra Hurki na dostawę 10 mln pudów żyta w cenie od 76 do 85 kopiejek za pud i zaliczkę 800 000 rubli, ale zamówienia nie był w

stanie zrealizować. Widać z tego, że carat rzeczywiście miał potężne problemy ze swoją biurokracją, które stawały na przeszkodzie w zaradzeniu kryzysom. Podejmował liczne próby reform idących w dobrym kierunku i zmierzających do złagodzenia kryzysowych sytuacji. Lud mimo tego się buntował. Nie było kontaktu pomiędzy carem a ludem. A przecież był czas i szansa by stworzyć potężny i sprawny aparat samorządowy oparty na chłopskich ziemstwach. Czy nie byłby on pomocą w rozwiązywaniu problemów państwa? Problemu głodu można uniknąć mając pieniądze na zakup żywności i sprawnego dostawcę, który niezawodnie zrealizuje na czas jej dostawy. Rosja carska nie miała ani pieniędzy ani sprawnych dostawców. Kryzys żywnościowy, który rozpoczął się na świecie początku XX wieku sprawił, że ceny żywności poszybowały bardzo w górę. Ponieważ ludzie muszą jeść, a gdy są głodni to się buntują, kryzysu w Rosji nie można było wtedy uniknąć. Jednak pisanie o tamtych czasach daje nam lekcję tego, co może nas czekać w przyszłości. Obydwie europejskie rewolucje : francuska i rosyjska, wydarzyły się podczas potężnego ochłodzenia klimatu (Patrz rys. nr 23 - C. Europe (6) i Rys.nr.24). Jednocześnie z rewolucją rosyjską doszło do rewolucji chińskiej i meksykańskiej. Spadła wtedy produkcja rolna na świecie i bardzo wzrosły ceny żywności co jest widoczne na poniższym wykresie (Rys. nr 27). Ludzie nie byli w stanie tego zaakceptować, wyszli na ulice i zaczęli mordować winnych kryzysu. Winnych nie było bo zawinił klimat. A klimat na Ziemi jest zależny od Słońca, naszego boga. Jesteśmy zależni od procesów na Słońcu i w Kosmosie.

Ochłodzenie klimatu grożące kolejną wielką rewolucją może przyjść w każdej chwili i zmiecie obecne elity. Chyba, że zaczną one badać problematykę klimatu i dowiemy się terminu nadejścia kolejnego ochłodzenia. Będziemy wtedy mogli podjąć kroki zaradcze i zapobiec rewolucji. Wszystko w naszych rękach.

Figure 6. Grain prices in China and Europe (grams of silver per kilogram)

Rys. nr 27. Ceny zboża w Chinach i Europie w latach 1738-1906 (w gramach srebra za kilogram)

Źródła: Ceny ryżu w dolnym biegu Yangzi i ceny pszenicy w Zhili-w północnych Chinach z pracy Lillian M.Li, *Integration and Disintegration in North China's Grain Markets, 1738-1911*, The Journal of Economic History, Vol.60, No.3 (Sept. 2000), europejskie ceny z pracy Roberta C. Allena *The Great Divergence in European Wages and Prices from the Middle Ages to the First World War*, Explorations in Economic History, 38, 2001, 411-447

Powyższy wykres pochodzi z poniższej pracy będącej efektem współdziałania wielu autorów:

Wages, Prices, and Living Standards in China, Japan, and Europe, 1738-1925.

Robert C. Allen, University of Oxford, Nuffield College,

bob.allen@nuffield.oxford.ac.uk

Nuffield College, New Road, Oxford OX1 1NF

Jean-Pascal Bassino, Maison Franco-Japonaise, Tokyo/Hitotsubashi University,

Tokyo, bassino@mfj.gr.jp

Debin Ma, GRIPS/FASID Tokyo, debinma@grips.ac.jp

Christine Moll-Murata, Utrecht University, Christine.Mollmurata@let.uu.nl

Jan Luiten van Zanden, Utrecht University/International Institute for Social History,
Amsterdam, jvz@iisg.nl

Link do powyższej pracy: http://www.iisg.nl/research/jvz-wages_prices.pdf